

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Тернопільський національний економічний університет

Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій

Кафедра банківської справи

ЖАДАН Юлія Олександрівна

**Вплив іноземного капіталу на фінансову безпеку банківської системи
України / Influence of foreign capital on financial stability of the banking system
of Ukraine**

Спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

Магістерська програма – Управління банківською справою

Магістерська робота

Виконала студентка групи

ФБСм - 22

Ю. О. Жадан

Науковий керівник:

д. е. н., професор, О. В. Дзюблюк

Магістерську роботу допущено

до захисту:

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **О. В. Дзюблюк**

ТЕРНОПІЛЬ - 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ	
1.1. Роль банківської системи в економіці та особливості забезпечення її фінансової безпеки.....	9
1.2. Теоретичні основи діяльності банків з іноземним капіталом.....	19
1.3. Законодавче та правове регулювання функціонування банків з іноземним капіталом.....	26
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	35
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ НАДХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
2.1. Особливості розвитку банківської системи України в умовах присутності іноземного капіталу.....	37
2.2. Аналіз процесу залучення іноземного капіталу в банківську систему України в період загальної політичної, економічної та соціальної нестабільності.....	45
2.3. Економічна оцінка впливу функціонування банків з іноземним капіталом в Україні на фінансову стійкість банківської системи.....	52
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	62
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ	
3.1. Оцінка зарубіжного досвіду забезпечення фінансової стійкості банківського сектора.....	63
3.2. Соціально-економічні наслідки участі іноземного капіталу у функціонуванні банківської системи України.....	72
3.3. Перспективи оптимізації регулювання впливу іноземного капіталу на банківську систему та її фінансову стійкість.....	83

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	92
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

Актуальність теми. Процес глобалізації та трансформації міжнародних економічних зв'язків безпосередньо пов'язаний із перетоком капіталів однієї країни в іншу і навпаки. Особливо це стосується банківської системи, як одного з головних елементів економіки кожної країни. Оскільки Україна безпосередньо пов'язана з інтеграційними процесами світу, то виникає потреба переливу капіталів між різними її країнами-партнерами.

В умовах політичної та економічної нестабільності, а також військових дій на території України, що становлять загрозу для безпеки банківської системи та складають певні перепони для іноземних інвесторів, варто проаналізувати позитивні та негативні наслідки припливу іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему. Збільшення обсягів іноземних банків може двояко впливати на фінансову стійкість банківської системи України, оскільки вона стає надто залежною від дії зовнішніх факторів економік різних країн.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба проаналізувати, яким чином можливо підвищити позитивний вплив від функціонування іноземних банків та максимально знизити рівень негативного впливу. Зокрема, важливим питанням сьогодні залишається державне регулювання банківського сегменту, що на разі проводиться неефективно, цьому доказ масова ліквідація банківських установ протягом 2014-2017 рр., зневіра населення до них та низка інших факторів.

Оскільки сьогодні важливим для України кроком є інтеграція у світове економічне середовище та співробітництво із високорозвиненими країнами, тому актуальним залишається питання відкритості національної банківської системи для іноземного капіталу та запобігання відтоку фінансових ресурсів з країни.

Актуальним для України залишається питання ефективного регулювання банківської системи, її незалежності та ефективності. Необхідно розглянути методи оптимізації управління іноземним капіталом, здатність використовувати світовий досвід ведення банківського бізнесу для зміцнення фінансової безпеки банківської системи України.

З зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність досліджувати дане питання практично щорічно, адже світова економіка постійно видозмінюється, тому й виникають інші фактори її впливу на економіку України.

Огляд літератури з теми дослідження. Аналіз основних аспектів діяльності банків з іноземним капіталом проводили такі вчені-економісти як: Дзюблюк О. В., Костогриз В. Г., Гірченко Т. Д., Довгань Ж. М., Коваленко В. В., Івасів І. Б., Бездітко Ю. М., Линенко А. В., Пасічник І. В., Забчук Г. М. та інші. Їх праці описують основні моменти діяльності банків з іноземним капіталом та їх вплив на економіку країни, але сьогодні умови діяльності банків у країні досить змінилися, аналогічно змінам підлягають господарські зв'язки України із країнами світу.

Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С., Довгаль Ю. С. у своїх роботах розглядають сутність поняття фінансової стійкості банку, елементам, що її формують та шляхам підвищення фінансової безпеки банківської системи країни.

Проте, сьогодні наслідки політичної та економічної кризи ставлять нові виклики банківській системі та загрожують її стійкості, тому варто розглянути діяльність банків з іноземним капіталом враховуючи їх географічну приналежність та мотиви функціонування.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є аналіз та узагальнення теоретичних знань та практичних наслідків впливу іноземного капіталу як на економіку України, так і на соціальну сферу. Визначення основних переваг та недоліків функціонування банків з іноземним капіталом. Формування головних перспектив розвитку взаємодії вітчизняних банків з зарубіжними банківськими установами.

В роботі поставлені наступні завдання:

- ✓ розтлумачити поняття «фінансова безпека та стійкість банківської системи»;
- ✓ визначити фактори, що впливають на фінансову стійкість банківської системи країни та елементи, що її формують;

- ✓ розкрити сутність поняття «іноземний капітал», «іноземного банку» та «банку з іноземним капіталом» ;
- ✓ оцінити розміри іноземних інвестицій в банківській системі України на сьогодні та їх динаміку протягом останніх декількох років;
- ✓ визначити на скільки позитивно чи негативно впливає іноземний капітал на усі сфери економічного та соціального розвитку країни, а також на фінансову стійкість банківської системи України;
- ✓ обґрунтувати необхідність державного регулювання процесу залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему та розроблення нових методів залучення та регулювання іноземних банків в Україні;
- ✓ дослідити та узагальнити світовий досвід ведення банківського бізнесу, в тому числі, провести аналіз залучення іноземних інвестицій рядом розвинених країн та методи їх регулювання;
- ✓ сформулювати основні перспективи вдосконалення нормативно-правової бази регулювання іноземних інвестицій в банківському секторі України.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом виступає сфера економічних відносин, що виникають внаслідок надходження іноземного капіталу в банківську систему країни та інтеграції країни в світове економічне середовище, що безпосередньо впливає не перелив капіталів між країнами.

Предметом є соціально-економічні наслідки залучення іноземного капіталу в банківську систему України.

Методи дослідження.

Для дослідження впливу іноземного капіталу на фінансову безпеку банківської системи України було використано ряд методів, серед них спостереження, що дало змогу дослідити основні тенденції функціонування банківської системи України сьогодні, статистичні методи, методи порівняння, прогнозування, фінансового аналізу.

Для визначення поняття «фінансова безпека банківської системи в умовах присутності іноземного капіталу» використовувались історичний та логічний

методи. Невід’ємним елементом дослідження також був аналітичного групування та абстрактно-логічний метод.

Емпіричною основою дослідження є результати конкретних досліджень, досвід інших країн та вітчизняний досвід ведення банківської діяльності. Статистичну основу дослідження становлять звіти НБУ, нормативні документи, а також звітність окремих банківських установ.

Інформаційну базу магістерського дослідження становили офіційні статистичні матеріали Національного банку України, Закони України, інформація з мережі Інтернет, звіти окремих іноземних та вітчизняних банків.

Наукова новизна полягає у теоретичному визначенні та практичному вирішенні комплексу проблем, пов’язаних із функціонуванням іноземного капіталу в банківській системі України та визначення доцільності стимулювання його припливу, адже розвиток світових економічних зв’язків сприяє перетоку капіталів з однієї країни в іншу. При цьому правила ведення банківського бізнесу постійно змінюються. Тому варто розглядати функціонування іноземних банків у нових умовах економічного середовища, особливо це актуально для України сьогодні, адже країна переживає один з найважчих періодів за усю історію розвитку. За останні роки свого функціонування банківський сектор країни

В процесі дослідження одержано такі наукові результати:

- уточнено зміст фінансової стійкості банківської системи, її головні елементи та визначено основні принципи її забезпечення, а також роль стійкості банківського сектору для ефективного розвитку країни;
- обґрунтовано нові рекомендації щодо підвищення банками їх фінансової стійкості задля підвищення фінансової безпеки України в цілому;
- визначено основні наслідки функціонування банків з іноземним капіталом на діяльність банківського сектора України, особливу увагу приділено функціонуванню банківської системи в умовах політичної та соціальної кризи, а також впливу військових дій на інвестиційну привабливість України;
- запропоновано нові методи регулювання діяльності іноземних банків;

- зроблено оцінку роботи банків з іноземним та вітчизняним капіталом, а також проведено їх порівняльний аналіз.

Практичне значення роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані у процесі вдосконалення функціонування банків України разом із банками з іноземним капіталом, для того щоб підвищувати фінансову безпеку банківського сектора України. Особливого значення дослідження даної сфери набувають після масової ліквідації банківських установ протягом 2014-2016 рр., що призвело до послаблення позицій банківського сектору країни.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 107 сторінок, основний зміст роботи викладено на 95 сторінках. Магістерська робота містить 9 таблиць, 14 рисунків на 12 сторінках, список використаних джерел включає 85 найменувань та викладений на 9 сторінках, 1 додаток подано на 1 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

1.1. Роль банківської системи в економіці та особливості забезпечення її фінансової безпеки

Стан банківської системи на сьогоднішній день є результатом довготривалого та складного розвитку цивілізацій. Поява прототипів нинішніх банків відбулась ще за часів античності. Безумовно, вони не виконували того різноманіття операцій, які сьогодні доступні кожному клієнту, проте, їх діяльність засновувалась на тому ж, що й сьогодні: залучати, зберігати та примножувати кошти, що сприяло розвитку товарних відносин.

Сьогодні важко уявити будь-яку сферу діяльності людства без участі банківської системи. Тому від її розвитку, потужності, стійкості залежить розвиток усіх економічних процесів країни. Саме через банківські установи проходять усі грошові потоки суспільства. Роль банків є головною в організації грошово-кредитних відносин серед усіх фінансових інститутів. Адже саме банк може виконувати усю сукупність операцій пов'язаних з залученням, розміщенням, інвестуванням, зберіганням коштів, випуском цінних паперів тощо.

За допомогою банківської системи відбувається перелив грошових ресурсів між усіма господарюючими суб'єктами, що дозволяє безперервно працювати усім ланкам національного господарства.

Серед усієї сукупності банків, які створюють своєрідну «кровоносну» систему економіки країни має виділятися орган, що регулював би всі процеси, що відбуваються у ній. Таким органом є Центральний банк країни. Він визначає основні засади організації грошових та кредитних відносин в масштабах цілої країни, а також сприяє врегулюванню грошово-кредитних відносин у світовому масштабі. Від раціональності дій Центрального банку залежить розвиток ринку банківських послуг, його життєздатність та прибутковість.

В Україні головним органом грошово-кредитного регулювання є Національний банк, який контролює утворення, роботу, функціонування кожного окремого банку: державних та комерційних.

По своїй суті банки – це установи, діяльність яких пов'язана на формуванні власного прибутку та капіталу на основі залучених ресурсів, адже самі вони ніякого матеріального продукту не створюють. Тому їх прибуток залежить від заощаджень населення, доходів корпоративних клієнтів, обсягів ВВП країни та маси інших показників. В цьому й проявляється взаємозалежність та взаємодія банківської системи та усієї економіки країни. Виникає потреба у постійному розвитку обох елементів, які безперервно впливають один на іншого. При стагнації виробництва, знижується розвиток банківських процесів, при недостатній кількості кредитних коштів – падає рівень національного виробництва. Саме тому важливо, щоб банківська система країни складалась виключно з надійних банків. Неприпустимою є ситуація, коли банк створюється лише на короткий термін для виконання певних завдань, провадять свою діяльність в супротив чинному законодавству тощо.

Банки тісно вплетені у загальний механізм регулювання господарського життя країни, адже взаємодіють з податковою системою, бюджетом, приймають участь у зовнішньоекономічних відносинах країни, впливають на фінансовий ринок, систему ціноутворення.

Отже, банківська система – це складова фінансової системи країни, що підпадає під загальну дію економічних законів, які діють у громадянському суспільстві. Вона становить сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією національних банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу (певний історичний період). Банківська система є цілісним механізмом, що взаємодіє з іншими системними структурами фінансового ринку, а також як його підсистема утворює більш загальне об'єднання – економічну систему в цілому.

Головними цілями банківської системи є:

1. Забезпечення суспільного нагляду і регулювання банківської діяльності з метою узгодження інтересів окремих банків із загальносуспільними інтересами.

2. Забезпечення надійності і стабільності функціонування окремих банків та банківської системи в цілому з метою стабілізації грошей та безперервного обслуговування економіки [79, с. 14].

Тому важливо, щоб фінансова безпека банківської системи завжди була під контролем регулюючих органів. Під фінансовою безпекою банку слід розуміти його стійкість до впливу загроз різної природи та збалансованістю. Основним елементом фінансової безпеки банківської системи є її стійкість, яку необхідно формувати протягом тривалого періоду.

Під фінансовою стійкістю банківської системи слід вважати її здатність як системного утворення у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою реалізації цільових орієнтирів грошово-кредитної політики та забезпечення фінансової безпеки держави [32, с.232].

Отже, під фінансовою стійкістю банку слід розуміти такий стан його діяльності, який характеризується рентабельністю, збалансованістю грошових потоків, платоспроможністю та достатнім рівнем ліквідності. При цьому, банк має отримувати прибуток для забезпечення розвитку, впровадження інновацій, розробки нових продуктів, збільшення власного капіталу та підвищення ефективності роботи.

У банківському бізнесі суттєву роль відіграє процес управління фінансовою стійкістю, який базується на науково обґрунтованій, предметно адаптованій до реалій банківської діяльності методології, передових банківських технологіях та світовому досвіді оцінювання ендогенних та екзогенних чинників, що впливають на зазначений процес. Перед банківською системою в умовах глобалізації та інтенсифікації банківського бізнесу, посилення конкурентної боротьби та збільшення можливих загроз кредитної безпеки постають завдання підвищення

власної фінансової стійкості завдяки визначенню і реалізації складових, які формують систему управління фінансовою стійкістю [27, с. 5].

Якщо ми говоримо про тісну взаємодію банків із економікою країни в цілому, то варто зазначити, що управління безпекою банків необхідно здійснювати одразу з декількох етапів:

1. Управління економікою та її сегментами, які безпосередньо впливають на банківську систему;
2. Управління безпекою банківської системи загалом;
3. Раціональне управління безпекою кожного окремого банку.

Підводячи підсумок з вище сказаного, можна виділити чотири узагальнених підходи до визначення фінансової стійкості банку.

Найперше – це мікроекономічна стабільність, що трактується як здатність кожного окремого банку утримувати усі показники капіталу на необхідному рівні, бути ліквідним та платоспроможним. Такі показники є індивідуальними для кожного окремого банку, проте, вони не можуть відхилятися від критичних значень встановлених НБУ.

Другий підхід заключається в тому, що стійкість банків залежить від загальної економічної ситуації в країні. Перш за все, це здатність банківської системи адекватно реагувати на прояви глобалізації, динаміку ринкового середовища, зберігати довіру населення навіть в кризових умовах, особливо, коли іноземний капітал створює надто жорсткі конкурентні умови.

Третій підхід поєднує в собі два попередніх і ґрунтується на тому, що фінансова стійкість банку залежить і від загальної макроекономічної стабільності, так і від внутрішніх факторів діяльності банків.

Одним із найсучасніших підходів визначення фінансової стійкості банків є рейтинговий. Він базується на рейтингах всесвітньо відомих компаній, які складають перелік показників, за якими й розміщують банки у рейтингову послідовність.

Тому забезпечення фінансової стійкості – це процес комплексний та тривалий, точніше, він безперервний. Адже середовище діяльності банків швидко

змінюється, світ кидає нові виклики економіці України, з'являються нові методи ведення бізнесу, конкуренція щодня зростає. Саме тому кожному окремому банку важливо формувати свою стратегію управління фінансової стійкістю, ризик-менеджмент, максимально дотримуватись нормативів встановлених НБУ. Тоді банк буде стійким та швидко адаптується до умов ринкового середовища.

Розмір капіталу, одна з функцій якого – захисна, є ключовим фактором фінансової стійкості банку. Якщо банк володіє достатніми власними ресурсами, до нього більша довіра вкладників, партнерів, інвесторів. При цьому, у кризовий період фінансова установа має змову встояти при недостатніх прибутках завдяки своїм коштам. Без достатньої ресурсної бази банк не може впроваджувати нові технології, пропонувати клієнтам інноваційні продукти. Це знижує його конкурентоздатність, клієнтську базу, прибуток, а відтак, і фінансову стійкість. При достатній ресурсній базі банк легше переносить несприятливі періоди, саме тому це один з ключових елементів стійкості банку.

Безперечним є той факт, що діяльність Центрального банку та Уряду мають безпосередній вплив на стійкість банківської системи країни. Адже при постійній зміні законодавства, високому рівні корупції, нерозвиненому фінансовому ринку, банку важко залишатись фінансово стабільному.

При аналізі основних умов фінансової стійкості банківської системи, ми дійшли висновків, що вона залежить від низки факторів, які не завжди залежать лише від банківських установ та їх показників, адже макроекономічне середовище має безпосередній вплив на банківський ринок.

Аналогічно й ліквідація чи тимчасова криза окремого банку провокує виникнення ризиків у всій системі. Адже банки можуть бути партнерами між собою, відповідно ризики одного автоматично впливають на іншого. Клієнти, що втратили кошти через ліквідацію фінансової установи втрачуть довіру до усіх інших і повернуться до старих, більш безпечних для них, способів зберігання коштів. Що негативно впливає на перебіг усіх економічних процесів у країні через брак додаткових вільних коштів, що може залучати банківська система.

Тому, при підвищенні фінансової стійкості банків необхідно враховувати низку факторів, що зображені на рис. 1. 1.

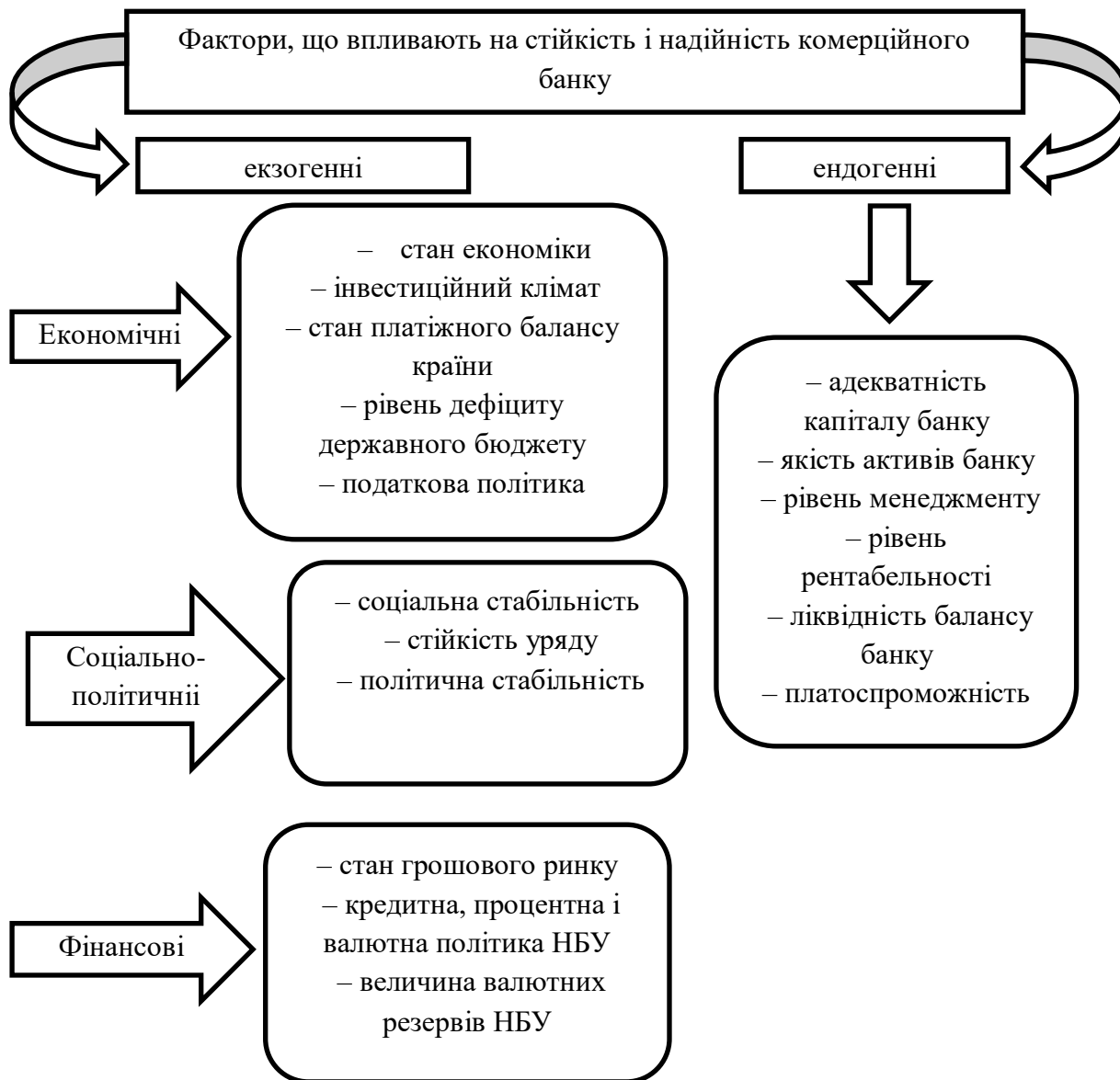

Рис. 1.1. Фактори фінансової стійкості банків [45]

Отже, з усього вище дослідженого варто сказати, що фінансова стійкість банківської системи явище не статичне, над ним завжди необхідно працювати та контролювати. Якщо у стійкості кожного окремого банку зацікавлені акціонери, власники, вкладники, то цього виявляється недостатньо. Навіть нестабільність одного банку може призвести до дисбалансу на усьому банківському ринку. Тому важливо, щоб регулюючі органи проводили ефективну законодавчу та грошово-кредитну політику.

Для забезпечення фінансової стійкості банк має працювати в наступних напрямках:

1. Забезпечувати стійкість капітальної бази, тобто достатній обсяг власного капіталу, його зростання, адже він виконує ряд функцій: підвищують довіру населення, захищають банк від можливих ризиків, завдяки власному капіталу банк розпочинає свою діяльність, адже необхідно купувати обладнання, орендувати приміщення тощо;

2. Стійкість ресурсної бази — це важлива складова фінансової стійкості банку. Вона охоплює такі аспекти:

- 1) Залежність діяльності банку від стану економіки країни в цілому;
- 2) Контроль галузевих (відомчих) фінансових потоків;
- 3) Ступінь інтегрованості у систему міжбанківських відносин;
- 4) Зміст і рівень співробітництва банку із суб'єктами ринкової інфраструктури (банками, клієнтами тощо);
- 5) Стабільність поповнення ресурсної бази банку;
- 6) Концентрація вкладів фізичних осіб у загальному обсязі пасивів банку;
- 7) Обслуговування коштів бюджету тощо [85, с. 12].

Звичайно, що ресурсна політика комерційного банку залежить від загальної економічної ситуації в країні, доходів населення, проте, за допомогою цінової політики на ресурси банк може обмежувати притік ресурсів чи навпаки. Від того, на скільки ефективно працює комітет управління активами і пасивами, залежить стійкість ресурсної бази банку.

3. Забезпечення організаційно-структурної стійкості полягає в балансі між розвитком усіх підрозділів банку, його філій, відділень тощо.

4. Комерційна стійкість банку залежить від розробленої політики управління усіма внутрішніми процесами банку, готовністю персоналу до різким змін, адаптивністю тощо.

В умовах високого рівня концентрації іноземного капіталу в банківській системі виникає потреба у встановленні числових індикаторів, які показують ефективність функціонування банків, рівень доларизації економіки, частку

проблемних кредитів тощо. Розраховуються вона індивідуально для кожної країни та можуть значно відхилятися між собою. Основні показники, що дають можливість виявити загрозу фінансовій безпеці банківської системи вказані у табл. 1. 1.

Таблиця 1.1

Індикатори фінансової безпеки банківської системи [27, с.323]

№	Показники	Нормативне або порогове значення
1	Рівень доларизації	>30%
2	Валові міжнародні резерви України	Не менше 3 місяців імпорту
3	Частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу	>30%
4	Обсяг кредитування банками реального сектора економіки до ВВП	$\leq 30\%$
5	Питома вага проблемних кредитів в обсязі чистих активів	> 5 %
6	Індекс Херфіндля-Хіршмана	<p>ринок оцінюється як неконцентрований, якщо</p> $I_{hh} < 0,1; \text{ помірною концентрований} - I_{hh} < 0,18;$ <p>висококонтрований -</p> $I_{hh} > 0,18$
7	Рівень тонізації економіки	не більше 50 %
8	Інтегральний показник фінансової безпеки банківської системи	$0 \leq 0,5 \leq 1$

Дотримання даних показників є запорукою фінансової безпеки банку, проте, для кожної окремої фінансової установи обчислення даних індикаторів варто проводити індивідуально, що досить трудомістко. З таблиці 1. 1. помітно, що

обсяг іноземного капіталу не має перевищувати 30 % від загального банківського капіталу, на кінець 2016 року цей показник в Україні значно перевищив критичне значення і становив 56 %.

Високий рівень доларизації – одна з найбільших проблем ефективного регулювання грошової маси, тому він завжди має бути під контролем НБУ. Проте, у 2016 році рівень доларизації кредитів становив 54 %, а депозитів – 47 %, що значно перевищує допустиме значення.

Якщо ми говоримо про фінансову стійкість банківської системи як набір якісних та кількісних параметрів, то можливо описати цей стан за різними класифікаційними ознаками: за характером збалансування, враховуючи загальну оцінку, з позиції рівномірності розвитку банків тощо (табл. 1.2), що складаються з декількох елементів та характеризують усі можливі варіанти стійкості банківської установи.

Таблиця 1. 2

Класифікація стійкості банківської системи та її елементи [27, с. 21-22]

Класифікаційна ознака	Елементи	Характеристика елемента
За характером	Економічний	визначається взаємовідносинами, які складаються з акціонерами, іншими банківськими установами
	політичний	має прояв у дотриманні законодавчих і нормативних актів, віддаленості від політичних організацій, спроможності протистояти політичному тиску, який несумісний з цілями банків і його задачами як економічного суб'єкта
	моральний	передбачає формування грошово-кредитної установи, яка дотримується тих уявлень і принципів, які прийняті суспільством
Враховуючи її загальну оцінку	реальний	стійкість, яка демонструє безумовне виконання цілей і задач (динамічний макроекономічний розвиток банківської системи)
	уявний	стійкість, що уявляється (демонстрація формального розвитку банківської системи)
За характером збалансування	збалансований	окремі блоки банківської системи знаходяться у рівноважному стані, відповідають один одному за якістю, ступенем розвиненості, адекватністю вимогам ринкової економіки

	з нестійкою рівновагою	незбалансованість активів та пасивів за термінами і обсягами може призвести до втрати стійкості окремо взятого банку; нестійкість рівноваги між інформаційним або кадровим забезпеченням та рухом банківського капіталу може призвести до втрати стійкості банківської системи в цілому
--	------------------------	---

Продовження табл. 1.2

За структурою	фінансовий	характеризує підсумки діяльності банків, його ресурси, капітал, доходи та витрати, прибуток і збиток, а також фонди
	організаційний	характеризує стан структури апарату управління у банках, адекватний їх цілям і задачам
	кадровий	професійна підготовка спеціалістів, які мають навички використання сучасних банківських технологій
	операційний	характеризує надання банківських послуг і проведення операцій, адекватних потребам ринку
	діловий	відображає ступінь виконання поставлених цілей та задач
З позиції рівномірності розвитку банків	банки, які швидко розвиваються	стійкість при постійно зростаючих масштабах діяльності банку, зростання його активів, рентабельності
	банки, які рівномірно розвиваються	стійкість при незмінних, стабільних параметрах
	банки, які нерівномірно розвиваються	стійкість при обсягах банківських операцій, що знижуються
З позиції адекватності розвитку банку економічному середовищу	загальнокорисний	адекватність ділової активності банків загальній соціально-економічній ситуації в країні
	егоїстичний	зниження ділової активності банків при загальному економічному зростанні

Описати фінансову стійкість банку можна трьома тезами:

1) Фінансова стійкість банку – це не лише гарні показники ліквідності, обсяги прибутків, платоспроможність, а характеризується показниками більш глибоких досліджень, які варто проводити кожному банку;

2) Існує проблема в точному визначенні фінансової стійкості банку, яка не може розглядатись окремо від надійності власників, цілей акціонерів, відповідальності позичальників та персоналу банку;

3) Фінансова стійкість банку не може описуватись числовим значенням, адже це комплексне поняття, яке ґрунтується на низці як кількісних, так і якісних показниках.

Необхідним також є жорсткий контроль до новостворених банків, перевірка дотримання останніми нормативів НБУ.

Отже, визначити фінансову стійкість банку можна як його здатність протистояти негативному впливу зовнішніх факторів, а також здатність ефективно адаптуватись до змін в економіці країни. Стійкість кожного окремого банку залежить від маси показників: ресурсної бази, кредитної політики, наявності ризик-менеджменту, стратегії акціонерів тощо.

Усі ці фактори дозволять вийти банкам, що діють на території України на абсолютно новий рівень розвитку. Коли довіра населення зростає, політика НБУ сприяє залученню іноземних ресурсів для додаткових вливань в інноваційні продукти.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене можна сказати, що визначення та систематизація впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансову стійкість банків дозволить виявити кількісну залежність від факторів, що формують фінансову стійкість; виявити проблемні місця функціонування конкретного банку; вчасно приймати рішення стосовно напрямків поліпшення фінансової стійкості банків. Вдале дослідження і врахування вищезазначених факторів дозволить забезпечити ефективне та стійке функціонування банківської системи України, збільшити прибутковість банків та досягти мінімізації ризиків.

1.2. Теоретичні основи діяльності банків з іноземним капіталом

Неможливо заперечити той факт, що залучення іноземного капіталу відіграє велику роль у функціонуванні та розвитку економіки країни загалом та банківської системи зокрема. Проте, потужні процеси глобалізації призводять до

надмірного впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи, що породжує як позитивні, так і негативні наслідки, які ми прагнемо дослідити та уникнути. На сьогоднішній день можна стверджувати, що вітчизняна банківська система великою мірою інтегрована у світовий фінансовий простір. Тому, говорячи про приплив іноземного капіталу в банківську систему України, варто ставити за головну ціль задовольнити національні інтереси.

Щоб визначити сутність та роль іноземного капіталу для економіки країни, перш за все, необхідно визначити його поняття. Якщо капітал – це вартість, що в процесі виробництва примножується, тобто зростає. Якщо говорити про іноземний капітал, то можна сказати, що це усі види коштів, що вкладаються нерезидентами в господарську діяльність країни, з метою отримання додаткового прибутку.

Часто саме поняття «іноземний банк» часто ототожнюють з поняттям «банк з іноземним капіталом», тому варто проаналізувати їх значення.

«Енциклопедія банківської справи» за редакцією Стельмаха В. подає визначення банку з іноземним капіталом як банку, який функціонує на території країни і капітал якого частково або повністю належить іноземним інвесторам [72, с. 235].

В законодавстві України поняття іноземних інвестицій трактується як цінності, що вкладаються інвесторами інших країн в об'єкти інвестиційної діяльності згідно законодавства країни з метою отримання прибутку.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність», банк з іноземним капіталом (bank with foreign capital) – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10%. Поряд з поняттям банку з іноземним капіталом виділяють поняття «іноземний банк». Головними ознаками іноземного банку є розташування центру прийняття стратегічних рішень за кордоном і контроль іноземних власників [58].

З проаналізованих тверджень вчених, ми можемо зробити висновок про те, що «іноземний банк» варто розглядати як установу, що містить частку капіталу

іноземного інвестора, який має право приймати відповідні стратегічні рішення щодо неї.

Наявність в країні банків з іноземним капіталом свідчить про високий рівень довіри зарубіжного інвестора, макроекономічну стабільність, довіру до уряду та інші позитивні фактори. В свою чергу, присутність обмежень щодо функціонування іноземних банків є неефективним для усіх сфер економіки та політики зокрема. Зокрема, присутність російських банків в Україні сьогодні призводить до суспільного супротиву та масових заворушень навколо них. Це дестабілізує соціальну сферу, а також несе загрозу працівникам банку. Саме тому влада країни та науковці мають визначати такий рівень присутності іноземного капіталу, який би створював ефективну конкуренцію вітчизняним банкам, сприяв розвитку науки та технології, підвищував рівень життя населення, а не лише приносив максимально можливі прибутки інвестору.

На сьогодні порядок створення та реєстрація банку з іноземним капіталом регулюється «Положенням про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень».

Науковці виділяють три групи країн залежно від глибини проникнення іноземного капіталу в банківську систему країни:

1. Розвинуті країни, у банківській системі яких наявна незначна кількість іноземних банків, до них належать США, Швейцарія, Японія, частка активів іноземних банків не більше 5-8 %;
2. Країни, де над фінансовим сектором повністю має контроль іноземний інвестор;
3. Третю групу складають країни, де іноземний капітал в банківській системі знаходиться в межах від 15 до 80 % активів. До цієї групи належить і Україна.

Банк з іноземним капіталом може створюватись як нова банківська установа з іноземним капіталом, або ж як набуття діючим банком статусу іноземного банку.

При створенні нового банку, його засновники, перш за все, звертаються до НБУ для отримання попереднього дозволу на реєстрацію. В разі створення іноземного банку на базі діючого банку, рада директорів або правління останнього звертається до НБУ, при цьому, надаючи повну інформації про іноземного інвестора, осіб-засновників тощо.

Незважаючи на спосіб утворення іноземного банку необхідно подати Національному банку України наступний перелік документів:

- 1) Клопотання про надання попереднього дозволу;
- 2) Достатній обсяг інформації щодо інвесторів, засновників, їх репутацію, наявність необхідного обсягу коштів;
- 3) Дозвіл регулюючого органу країни-донора на участь у створенні банку в Україні;
- 4) Інформацію про ділову репутацію андерайтера, якщо банк продає акції на міжнародному ринку шляхом андерайтингу.

У місячний термін НБУ розглядає надані документи та приймає рішення щодо надання дозволу на реєстрацію банку з іноземним капіталом. У разі негативного рішення, НБУ має надати письмове пояснення.

Усі документи, що стосуються юридичної чи фізичної особи-нерезидента подаються на мові-оригіналі, але з перекладом на українську. Їх розглядає Департамент реєстрації та ліцензування банків та Юридичний департамент, якщо необхідно, то документи передаються на розгляд Департаменту валютного контролю і ліцензування.

Крім основних документів, для реєстрації юридичної особи, іноземний інвестор надає наступні документи:

- 1) копію рішення уповноваженого органу управління іноземного інвестора про участь у банку на території України, що засвідчена нотаріально;
- 2) згоду на участь інвестора у банку в Україні, що надається письмово державним або іншим уповноваженим органом країни, в якій зареєстрований материнський банк;

3) витяг з державного реєстру банків, в якій зареєстрований банк-донор, що засвідчується нотаріусом;

4) копію висновку іноземної аудиторської служби про фінансовий стан материнського банку станом на кінець останнього повного календарного року, що засвідчується нотаріусом за місцем видачі.

Іноземним інвестором може бути й фізична особа, в такому разі для отримання дозволу на створення нового банку, або для набуття діючим банком статусу іноземного, вона має надати:

1. видану державним або іншим уповноваженим органом країни, з якої має відбуватися інвестування, згоду на участь іноземного інвестора в банку на території України, якщо законодавством країни інвестора дана процедура не передбачена, то останньому необхідно надати письмове заповнення, що в країні немає обмежень щодо здійснення інвестицій за кордон. Дана згода легалізується в консульстві України, якщо інші умови не передбачені чинним міжнародним договором;

2. анкетні дані про інвестора, зокрема, про відсутність судимості. Документи, що подані на іноземній мові, обов'язково мають супроводжуватись перекладеними на українську мову, що також завіряються нотаріально.

За НБУ залишається право відмови на реєстрацію банку з іноземним капіталом, проте така відмова повинна бути письмово пояснена.

Незважаючи на те, що банківське законодавство під поняттям ділової репутації особи завжди визначало позитивні сторони ділових якостей конкретної фізичної особи, то сучасне цивільне право відносить поняття ділової репутації до властивостей фізичних осіб, включаючи ділову репутацію до інституту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи (відповідно до п. 1 ст. 201 Цивільного кодексу України). Практика показує, що нерідко виникають проблеми з визначенням основних критеріїв ділової репутації. Про невідповідність професійної придатності та ділової репутації голови правління (ради директорів) та головного бухгалтера НБУ зобов'язаний повідомити уповноваженим особам банку не пізніше місячного строку з дати подання

документів. Така репутація має бути підтверджена протягом усього строку, поки вони є такими власниками [10].

Попри наявності обов'язкових документів є ряд вимог, що ставляться до країни, з якої планується інвестування. Перша вимога полягає у хорошій міжнародній репутації країни-донора у дотриманні міжнародних угод, виключено участь у відмиванні доходів, фінансування злочинної діяльності тощо. Друга стосується дотримання країною, де зареєстрований інвестор Основних принципів ефективного банківського нагляду Базельського комітету по банківському нагляду. Остання має ряд недоліків і полягає в необхідності взаємодії між НБУ та органом банківського нагляду країни інвестора.

На сьогодні іноземні банки реалізують свою діяльність через різного типу установи, серед яких варто виділити три основні групи:

- ✓ представництва;
- ✓ дочірні компанії;
- ✓ філії.

Вибір інвестором типу установи залежить від його кінцевої мети, стратегічних цілей, політики та законодавства країни-реципієнта.

Банківські представництва дають інвестору відносно обмежені можливості, що стосуються збору даних про країну-реципієнта, її економічну ситуацію, потенціал банківської системи тощо. Вони не можуть здійснювати основні банківські операції: залучення депозитів, надання кредитів, а інколи і вести комерційну діяльність.

Найпоширенішою формою входження іноземного банку в Україну є дочірні компанії. Вони реєструються як окрема юридична особа. Перевагою такого типу установи є практично повна фінансова незалежність від материнського банку.

На противагу дочірнім банкам, філії не реєструються як юридичні особи і є частиною материнського банку. Вони не створюють статутного капіталу і, як правило, обслуговують корпоративних клієнтів.

Недоліком даної форми входження іноземного банківського капіталу в країну є те, що весь прибуток після сплати податків буде належати іноземному

материнському банку, а відтак, покращуватиме загальну економічну ситуацію не України, а країни, в якій зареєстрований головний банк.

На сьогодні практичне застосування знайшли два способи присутності іноземних банків в Україні. Перше це поглинання або купівля уже функціонуючої банківської установи та реєстрація нової. При поглинанні іноземні інвестори замінюють вітчизняних, при цьому кількість банків не змінюється.

Злиття та поглинання супроводжуються конкретними негативними наслідками та ризиками. Злиття неодмінно призводить до зміни в організаційній структурі банків, спричиняє зменшення чисельності працівників. Великі компанії можуть обмежувати конкуренцію і, таким чином, порушувати правила економічної конкуренції. Добре відомо, що ці установи часто стають занадто великими щоб дозволити собі "провал". Це може призвести до необережної кредитної політики, тому що банки покладаються на підтримку держави або міжнародної організації [81, с. 44].

Проте, позитивним є те, що при купівлі уже існуючої банківської установи, інвестор економить час на реєстрацію, входження на ринок, маркетинг, а також ресурси. При цьому інвестор ризикує отримати разом із банком негативну репутацію, невиконання зобов'язання тощо. А стратегія іноземних банків спрямована на можливість отримати прибуток на новому ринку.

При створенні нового іноземного банку, відкривається ще одна юридична установа, зазвичай із 100 % іноземним капіталом. Даний процес потребує глибокого аналізу фінансового ринку країни, законодавства, конкурентів, підбір висококваліфікованого персоналу та адаптації продуктів банку до потреб вітчизняного споживача. Це дозволить створити абсолютно нову установу з прозорими активами, непростроченими кредитами, пристосовану до потужної світової економічної конкуренції та великої концентрації ризиків.

На сьогоднішній день порядок створення і реєстрації банків з іноземним капіталом визначається «Положенням про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень».

Президент Асоціації українських банків А. Сугоняко впевнений, що в Україні взагалі відсутнє регулювання діяльності іноземних банків. Іноземному капіталу надана абсолютна свобода. Разом із можливістю валютного кредитування все це стало причиною кризи 2008-2009 рр. Тому розширення участі іноземного капіталу обов'язково повинно супроводжуватися вдосконаленням системи пруденційного нагляду, щоб мати можливість попередити різке погіршення стану місцевих банків, що не витримали конкуренції [59, с.35].

На нашу думку, в процесі запровадження відповідних норм банківського регулювання та нагляду, необхідно аналізувати не лише показники діяльності дочірніх банків, а й їх материнських структур – транснаціональних банків. Тобто йдеться про те, щоб сформувати повноцінну консолідовану систему транскордонного банківського нагляду, яка б давала можливість доступу НБУ до інформації про іноземних інвесторів та аналізу впливу діяльності кожного учасника транснаціонального холдингу на фінансову стійкість дочірніх структур та філій в Україні.

Оскільки кількість філій іноземних банків постійно зростає, це призводить до збільшення питомої ваги міжнародних операцій в загальному обсязі банківських операцій. Тому виникає нове явище в банківській системі – інтернаціоналізація банківської діяльності являє собою розширення меж діяльності банку за межами певної країни. Це дозволяє й українським банкам виходити на нові ринки інших країн, проте виникає питання чи здатні вітчизняні банки протистояти високій конкуренції.

Отже, усі питання, що стосуються входження іноземних банків в Україну мають регулюватись на законодавчому рівні таким чином, щоб це відповідало економічним інтересам країни, сприяло стабілізації економічного середовища та узгоджувалось з усіма світовими фінансово-економічними процесами. Вдосконалення нормативно-правової бази допоможе знизити загрози фінансовій стійкості банківської системи.

1.3. Законодавче та правове регулювання функціонування банків іноземним капіталом

В умовах постійних змін в світовому економічному просторі, виникає потреба у постійному розвитку законодавства щодо регулювання надходження та функціонування банків з іноземним капіталом. Залежно від того, на скільки раціонально воно побудоване, будуть збільшуватись або зменшуватись обсяги іноземного капіталу в країні.

Головним законодавчим актом, що регулює усі економічні процеси в країні, в тому числі, приплив іноземних інвестицій є Конституція України. На другому рівні знаходяться Закони України, укази Президента, постанови КМУ, нормативні акти НБУ, Цивільний та Господарський кодекс, а також міжнародні правові акти.

Незалежно від того, який орган впливає на організацію процесу залучення іноземного капіталу в банківську систему, чи будь-яку іншу сферу, це має відбуватись згідно усім нормам та законам, що існують в країні. Перш, за все нормативні акти різних органів контролю чи управління не мають суперечити один одному. Проте, неможливо заперечити, той факт, що сучасне законодавство України далеке від досконалого, більш того, воно часто надто примітивне та абсурдне. Деякі закони давно не актуальні й застарілі, вони не адаптовані до нових ринкових умов.

Регулювання діяльності банків з іноземним капіталом в Україні здійснюється на трьох основних рівнях:

1. Міжнародний, що проводиться міжнародними фінансовими організаціями та міждержавними інститутами, що створюють відповідні конвенції, договори, закони тощо, що дозволяють уніфікувати правові системи банківського регулювання країн-учасниць. Такою структурою є Базельський комітет, який розробляє стандарти банківського нагляду та регулювання.

12 вересня 2010 року Базельський комітет затвердив нову угоду, яка одержала назву «Базель - III». Вітчизняна банківська система сьогодні відповідає вимогам угоди лише Базель I, а окремі банківські установи з іноземним капіталом

приведені у відповідність із стандартами Базеля – II, а тому в перспективі готові до виконання нових вимог Базеля – III.

Прикладом ще одного нормативного документу міжнародного значення є Друга банківська Директива ЄС, яка регулює діяльність філій іноземних банків на території приймаючої країни – члена ЄС здійснюється за системою «єдиної ліцензії» та «контролю держави походження». Варто відзначити і те, що в період становлення національних банківських систем певні країни приймали обмеження щодо входу в їх банківську систему філій іноземних банків, передбачаючи, зокрема, допуск філій лише за принципом взаємності, встановлювали обмеження щодо територіальної мережі філій та видів їх діяльності. Прикладом такого досвіду можуть бути обмеження, що в свій час вводилися Канадою, Францією, Іспанією, Японією тощо.

Використання міжнародних угод, норм та правил залучення та регулювання іноземного капіталу дозволяє Україні наблизитись до світових стандартів ведення банківського бізнесу. Це в подальшому може посприяти приросту інвестицій та підвищення інтеграції країни у світову економічну систему. Звичайно, що не всі методи управління підходять вітчизняній банківській системі, проте, максимальне наближення до них можливе при наявності вірних дій регулюючих органів.

На основі світової практики Асоціація українських банків дійшла до висновків, що до філій іноземних банків мають застосовуватись такі ж методи регулювання, як і для вітчизняних установ, а також діяльність банків з іноземним капіталом мають обов'язково підлягати нагляду Національного банку України.

2. Національний рівень представлений органами влади України, що діють у відповідності до міжнародного банківського права. Сьогодні правове поле, що регулює створення та діяльність іноземних банків регламентується такими нормативно-правовими актами: Цивільний та Господарський кодекси України; Закони України: «Про банки і банківську діяльність»; «Про Національний банк України»; «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; «Про господарські товариства»; «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»; «Про бухгалтерський

облік та фінансову звітність в Україні»; «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»; «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб»; «Про заставу»; «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»; Про цінні папери та фондовий ринок»; «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»; «Про обіг векселів в Україні»; «Про аудиторську діяльність», Положення: «Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів».

Усі вказані закони та нормативні акти підлягають постійним змінам, що спровоковано змінами порядку ведення банківського бізнесу, діями транснаціональних банків, діями Уряду інших країн тощо.

Національна нормативна база так чи інакше видозмінюється в процесі постійної глобалізації. Проте, на НБУ покладена відповідальність з регулювання усіх змін, яким піддається банківська система, адже вони не завжди є позитивними.

3. Третій рівень представлений окремими материнськими структурами іноземних банків, котрі регулюють діяльність своїх відділень на території іншої країни. Нормативні акти та інструкції в такому разі розробляються на рівні установи іноземного банку. Проте, чи не суперечать дані нормативні акти правовим нормам України залишається відкритим питанням.

З прийняттям нової редакції Закону України — Про банки і банківську діяльність у грудні 2000 р. були зняті обмеження на частку у статутному капіталі банку будь-якого із засновників, акціонерів (учасників), а для створення банку з іноземним капіталом чи набуття діючим банком статусу банку з іноземним капіталом було необхідно отримати лише попередній дозвіл НБУ. При цьому банком з іноземним капіталом став визнаватися банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10% [64].

У 2006 році даний закон набув змін, що стосувались дозволу відкриття на території України не лише представництв іноземних банків, а й філій. Проте, цей дозвіл стосувався лише надійних банків з високими стандартами банківського

контролю. Така філія мала пройти акредитацію, що передбачала внесення НБУ останньої до Державного реєстру банків та видачі банківської ліцензії.

Регулювання діяльності іноземних і вітчизняних банків в Україні також майже не відрізнялось внаслідок дії національного режиму інвестиційної та іншої господарської діяльності, а також національного режиму валютного регулювання й справляння податків. Іноземним і вітчизняним інвесторам забезпечувався рівноправний режим, який виключав застосування заходів дискримінаційного характеру, а також передбачав умови й порядок вивозу капіталовкладень та результатів інвестиційної діяльності [16, с. 49-55; 80, с. 79].

Сьогодні Україні варто переглянути методи державного регулювання банків з іноземним капіталом, перш за все – це регулювання їх діяльності на ринку корпоративного контролю. Це стосується утримання іноземного капіталу в країні навіть під час кризи, адже саме у цей період від активно відпливає, що ще більше посилює наслідки кризи. Проте, в такому разі норми утримання іноземного капіталу не завжди діють, тому практично варто застосовувати методи залучення лише «якісного капіталу». Для цього НБУ варто вести нагляд не лише за дочірніми структурами іноземних банків, а й за материнськими. Що дозволить оцінювати загальну картину діяльності певного банку та його вплив на стабільність роботи дочірніх структур. Основним елементом даної системи має стати оцінка ризиків від входження на ринок різних видів іноземних банків, моніторинг та прогнозування їх функціонування, наявність відповідних санкцій у разі порушення національного законодавства.

Позитивним кроком щодо стабілізації у банківській системі стало прийняття Закону України № 2085 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних з банком осіб». Перший позитивний момент – це вимога щодо розкриття інформації про тіньових власників банків, які до того мали змогу уникати банківського нагляду, використовуючи офшорні схеми виводу капіталу та різноманітні інструменти де-персоніфікації. Прийнятий Закон надав Національному банку ефективні інструменти ідентифікації пов'язаних осіб. Закон посилює вимоги до розкриття структури власності банку.

Новація Закону полягає, зокрема, в розширенні поняття «істотна участь». Якщо раніше для встановлення опосередкованого володіння необхідно було визначити відносини контролю опосередкованого власника відносно прямого власника, то тепер під опосередковане володіння підпадають випадки, коли опосередкований власник контролює не тільки прямого власника істотної участі, а й будь-яку іншу особу в ланцюгу володіння корпоративними правами такої юридичної особи. Таким чином, значно розширюється коло відповідальних осіб за шкоду, завдану платоспроможності банку [5, с.39] .

Регулювання входження іноземних банків на територію України належить не лише до компетенції НБУ. Ще один орган, що регулює даний процес є Антимонопольний комітет України. Саме АМКУ дає дозвіл іноземному інвестору на концентрацію капіталу. Тому на цьому етапі виникає потреба в правильній побудові взаємовигідної діяльності між інвестором та національною банківською системою. Виникає потреба у розробці плану розвитку банку, який купується або засновується на території України. В такому разі інвестор ніс би повну відповідальність за діяльність новоствореного банку та максимально сприяв, щоб його діяльність на території іншої країни була ефективною.

Тому органи державної влади, на які покладені відповідні функції з регулювання банківського сектору економіки мають вирішувати проблеми загальнонаціонального значення, комерційні установи покращувати свою діяльність для підвищення фінансової безпеки усієї банківської системи, а законодавчі та регулятивні органи будуть визначати нормативне поле входження та функціонування іноземного капіталу в українському банківському секторі.

Якщо уся ця система буде злагодженою та спрямованою на загальнонаціональні стратегічні цілі, тоді й розвиток банківської системи буде раціональним та ефективним.

Отже, головну роль в забезпеченні нормальних умов для розвитку ефективного, прибуткового, злагодженого та стійкого банківського бізнесу відіграє система нормативно-правових документів та дій регулюючих органів, які створюють єдине правове поле розвитку економіки разом із банками країни.

Не менш важливо, щоб самі банки, як окремі елементи були зацікавлені в розвитку економіки країни, підвищенні власної стійкості та соціального добробуту, а не лише в короткостроковій перспективі отримання прибутку. Всі три елементи: держава, банки та регулюючі органи становлять систему, що визначає напрям розвитку та стабільності банківського сектору, їх основна ціль має співпадати з стратегічною ціллю державного розвитку.

Тому варто розглядати регулювання банківської системи як складову фінансової безпеки країни, що здійснюється на трьох рівнях (рис. 1.2).

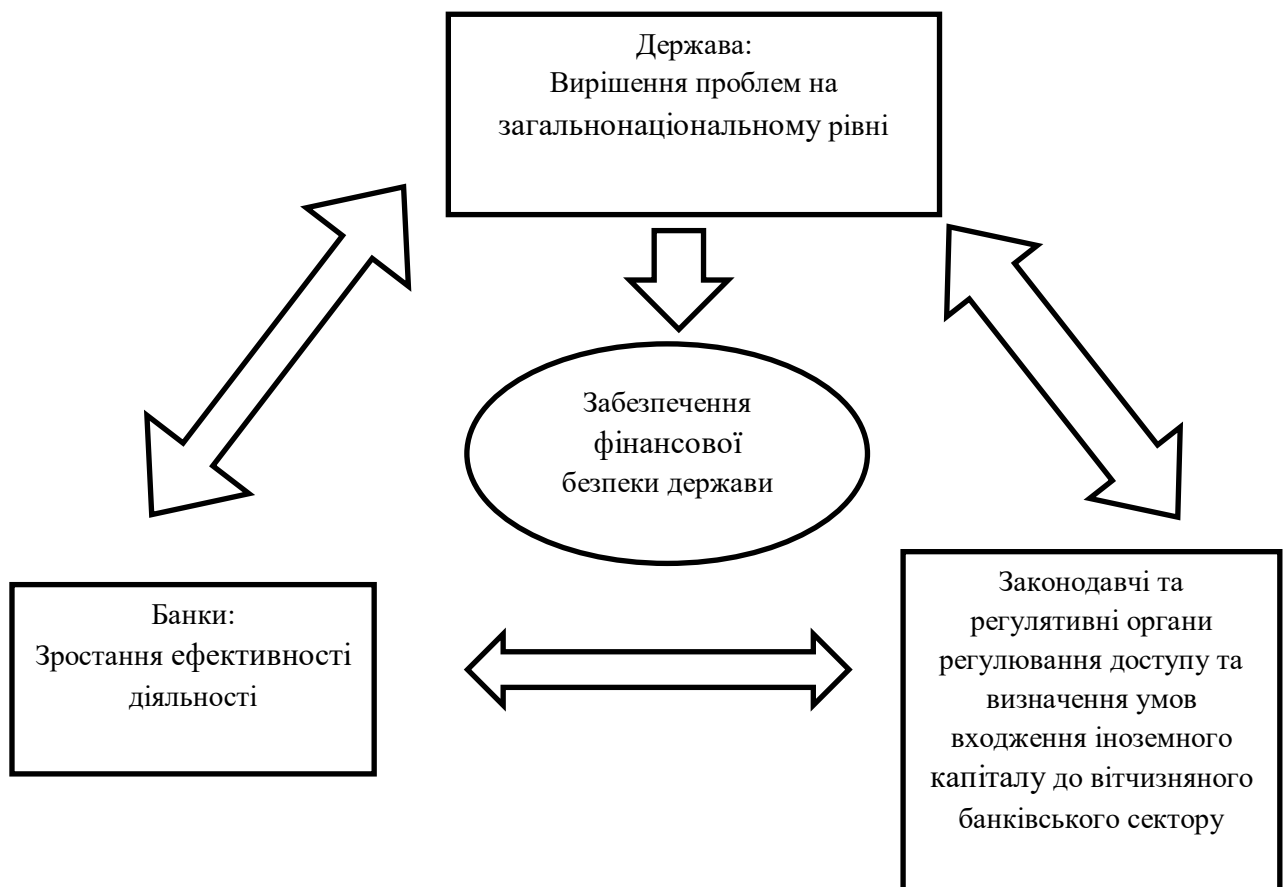

Рис 1. 2. Забезпечення фінансової безпеки держави в умовах припливу іноземного капіталу [77, с. 179]

Серед ряду ліберальних заходів щодо регулювання діяльності банків з іноземним капіталом варто виділити досить протекціоністських заходів:

1. обмеження частки іноземних інвестицій в загальному обсязі капіталу банківської системи;
2. підтримка державою в більшій мірі вітчизняних банків;
3. обмеження розміру державного іноземного капіталу тощо.

Заходи такого типу необхідні для того, щоб укріпити позиції національної банківської системи. Також жорсткі дії регулюючих органів необхідні для того, щоб обмежити вплив іноземних банків в разі навмисних спекулятивних дій іноземних інвесторів чи погіршення діяльності материнської структури.

Регулювання діяльності іноземних банків в Україні може здійснюватися на основі трьох принципів: «принципу національного режиму», «принципу взаємності» та «принципу верховенства національних інтересів».

«Принцип взаємності» означає врахування як національних інтересів, так і інтересів іноземного інвестора, створення умов для залучення іноземних інвестицій. Під «принципом національного режиму» розуміють протекціоністську економічну політику держави, блокування діяльності іноземних інвесторів. Під «принципом верховенства національних інтересів» необхідно розуміти, що політика регулювання діяльності іноземних банків повинна спиратися на верховенство політичних та економічних пріоритетів країни без врахування «умов взаємності» та характеризуватися активним застосуванням обмежувальних заходів по відношенню до іноземних інвесторів. У світовій практиці перелічені три принципи регулювання діяльності банків з іноземним капіталом є своєрідними «полюсами», які реалізуються у сполученні з перевагою одного з цих підходів [63, с. 207].

Державне регулювання діяльності іноземних банків виконує наступні функції:

1. Методичні функції, що включають у себе цільову, мотиваційну, інформаційну та аналітичну. Вони охоплюють визначення основних завдань регулювання, цілей та кінцевого результату, встановлення мотивації та стимулу щодо досягнення ефективного результату державного регулювання.

2. Організаційно-управлінські функції: планувальна, інституційна, коригувальна, контрольна, регламентувальна та координаційна, що встановлюють зв'язок між суб'єктами та об'єктами державного регулювання.

3. Соціально-економічні включають захисну, стабілізаційну, стимулюючу та інтеграційну функції. Вони спрямовані на основну ціль

ефективного залучення іноземних інвестицій – досягнення соціального ефекту, тобто підвищення добробуту населення. Забезпечення захисту прав інвесторів та населення країни.

Поєднання усіх рівнів регулювання участі іноземного капіталу в банківській системі України в межах основних принципів даного процесу дозволить досягнути та реалізувати основні функції державного регулювання. За таких умов наслідки входження іноземних банків будуть лише позитивними, що підвищить економічний, соціальний рівень розвитку країни.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

З проведеного дослідження щодо теоретичних основ функціонування банківської системи країни в умовах присутності іноземного капіталу та забезпечення її безпеки можна зробити наступні висновки.

1. Банківська система країни – провідна ланка економіки, що забезпечує безперервну діяльність кожного елемента господарства держави. Від того, наскільки ефективно діє ця система залежить розвиток усіх економічних відносин як в середині країни, так і за її межами.

2. Одна з головних цілей банківської системи – забезпечення її фінансової стійкості, що формується на основі стійкості кожного окремого банку, що діє на території країни.

3. Фінансова безпека банку в загальному означає здатність ефективно адаптовуватись до структурних зрушень в економіці, дотримуватись усіх нормативних показників та відповідати за своїми зобов'язаннями.

4. На фінансову стійкість банку впливають внутрішні фактори, які безпосередньо залежать від стратегії керівництва (наявність ризик-менеджменту, кредитна політика тощо) та зовнішніх факторів, що не піддають впливу окремому банку (економічна ситуація в країні, розмір ВВП, політична та соціальна ситуація та інше). Тому над фінансовою безпекою банківського сектора має працювати як кожен окремий банк, так і органи нагляду і контролю країни.

5. Процес інтернаціоналізації господарських відносин неодмінно супроводжується проникненням іноземного капіталу в вітчизняну банківську систему.

6. Найбільш повним визначенням терміну «іноземний банк» є наступне: це установа банку, що знаходить під контролем інвестора-нерезидента, що володіє 100 % акцій та приймає стратегічні рішення щодо неї.

Банком з іноземним капіталом вважається фінансова установа, в якій не менше 10 % капіталу належить іноземному інвестору.

7. Головна мета входження іноземного інвестора в банківську систему іншої країни – отримання прибутку. Саме тому органи влади мають контролювати, щоб вплив іноземного банку не знижував стійкість банківської системи.

8. Банк з іноземним капіталом може створюватись двома варіантами: створенням банку з іноземним капіталом та набуття діючим банком статусу банку з іноземним капіталом.

Для відкриття банку з іноземним капіталом, його засновники зобов'язані отримати попередній дозвіл Національного банку України. Тому процедуру реєстрації банків з іноземним капіталом в Україні можна умовно поділити на два етапи: 1) реєстрація банків з іноземним капіталом в НБУ; 2) реєстрація, отримання дозволів, проходження ряду інших процедур банками з іноземним капіталом в інших органах державної влади.

9. Регулювання іноземних інвестицій в вітчизняну банківську систему здійснюється на трьох рівнях: міжнародний, національний та корпоративний.

Міжнародні договори визначають загалі правила вводу-виведення іноземного капіталу, за межі яких виходити заборонено, тоді як національний рівень регулювання здійснюється через Закони України, Положення НБУ та інші нормативно-правові акти, що регламентують конкретні умови функціонування банків з іноземним капіталом на території України. Корпоративне управління здійснюється материнською структурою банку, що діє на території України.

10. Взаємодія держави та банків в межах національного законодавства – запорука забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Тому в Україні довгий час існує потреба в адекватному управлінні банківською системою, в якій до функціонування допускалися б лише перевірені банки, з достатнім рівнем капіталу та цілями, що співпадають зі стратегією розвитку країни.

11. Перед НБУ стоїть завдання у розробці максимально ефективних заходів регулювання функціонування банківської системи України під впливом

банків з іноземним капіталом. Для цього необхідно постійно оновлювати законодавчі акти відповідно до змін умов світового економічного середовища.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ НАДХОДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Особливості розвитку банківської системи України в умовах присутності іноземного капіталу

Від виникнення і до сьогоднішнього дня банківська система України постійно змінюється. Це спровоковано процесом глобалізації, інтеграції та концентрації капіталу. Безумовно, приплив іноземних інвестицій вносить корективи в розвиток вітчизняних банків.

Процес надходження іноземного капіталу у національні банківські системи був тісно пов'язаний зі збільшенням обсягів міжнародної торгівлі та мінімізацією ризиків контрагентів за рахунок використання банків, що мають свої філії за кордоном. Створення філій іноземних банків в інших країнах та надання кредитів під прийнятні відсотки стали передумовами зародження глобальної банківської системи з глибоким проникненням іноземного капіталу в національні банківські системи [9, с. 165].

Іноземний капітал розпочав надходити в Українську банківську систему ще на початку її зародження у 1991-1994 роках. Проте, ціль такого входження була швидше спекулятивного характеру, а ніж освоєння нового ринку. Адже у цей час Україна починає будувати свою незалежну економіку, а банківська система взагалі була з надто низьким рівнем регулювання, що дозволяло виводити кошти в офшорні зони. А з 1994 року Національний Банк України вводить обмеження щодо частки іноземців у статутному капіталі банку і вона не могла перевищувати 15%.

Нові банки з іноземним капіталом масово почали створюватись протягом 1995-1998 років (табл. 2.1), основна мета діяльності таких банків заключалась у підтримці зовнішньоторговельних операцій іноземних компаній на вітчизняному ринку. Знову ж, виникло питання відмивання грошей та спекуляцій, що в кінцевому випадку призвело до кризи в банківській системі України у 1998 році, що змусила іноземного інвестора вивести свій капітал за кордон.

Протягом 1999-2004 років НБУ переглянув стратегію вдосконалення процесу взаємодії вітчизняних банків із іноземними. Були визначені основні правила на фінансовому ринку та знято обмеження на частку іноземних інвесторів у статутному капіталі банків. 2000-ий рік став початком активного входження іноземних банків в Україну. Саме у цей час динамічно розвивається малий та середній бізнес, відбуваються зміни в економіці країни, що провокувало населення до збільшення попиту на банківські послуги, українські підприємства потребували розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Такі зрушення сприяли проникненню й Українських товарів за кордон, що позитивно впливало на налагодження зв'язків з іншими державами.

У 2006 році були скасовані певні обмеження щодо відкриття іноземних банків в Україні. Зокрема, Закон "Про банки і банківську діяльність" давав право відкривати філії іноземних банків на території країни. Новим поштовхом до експансії іноземного капіталу стали очікування, що спровокувала Помаранчева революція. Саме у цей час влада обирає розвиток у напрямок європейських країн. З таблиці 2.1 помітно, що кількість банків з іноземним капіталом у 2006 році збільшилась аж на 12 банків, тоді як загальна кількість банків лише на 7 порівняно з 2005 роком.

Таблиця 2.1

Банки і іноземним капіталом у загальній структурі банківських установ України, 1994-2017 рр. [58]

Роки	Загальна кількість банків	Кількість банків з іноземним	Кількість банків із 100 % іноземним	Частка банків з іноземним	Частка іноземного капіталу в стат. капіталі банків, %

		капіталом	капіталом	капіталом	
1994	228	12	1	5,3	2,3
1995	230	12	1	5,2	1,1
1996	229	14	2	6,1	4,5

Продовження табл. 2.1

1997	227	22	6	9,7	15,8
1998	214	28	9	13,1	20,8
1999	203	30	8	14,8	23,3
2000	195	22	7	11,3	13,3
2001	189	21	6	11,1	12,5
2002	182	20	7	10,9	13,7
2003	179	19	7	10,6	11,3
2004	181	19	7	10,5	9,6
2005	186	23	9	12,3	19,5
2006	193	35	13	18,1	27,6
2007	198	47	17	23,7	35,0
2008	184	53	17	28,8	36,7
2009	182	51	18	28,0	35,8
2010	176	55	20	31,3	40,6
2011	176	53	22	26,8	41,9
2012	176	53	22	30,1	39,5
2013	180	49	19	27,2	34,0
2014	163	51	19	31,3	32,5
2015	117	41	17	35,0	43,3
2016	96	38	17	39,6	56
01.12.2017	86	38	18	39,9	56

Протягом 2007-2008 років, кількість банків з іноземним капіталом зросла порівняно з 2006 роком на 12 банків, при цьому, кількість банків із 100% іноземним капіталом збільшилась на 4, що підтверджує значну концентрацію іноземних банків у банківській системі України.

Така ситуація була спровокована недосконалістю вітчизняного законодавства у частині регулювання іноземних інвестицій, що спровокувало нагромадження великої кількості різних ризиків, які підривали фінансову безпеку банків України. Початок глобальної фінансової кризи спровокував банкрутство системно важливих універсальних банків, які нагромадили велику частину низько якісних кредитів, впали ціни на акції, скоротилось число філій іноземних банків та представництв. В період кризи національна банківська система мала своєрідну опору, яку створювали іноземні банки, що мали важчий рівень капіталізації, підтримку з боку материнських структур та розроблений ризик-менеджмент. Починаючи з 2008 і до 2010 року іноземні банки розпочинають розробляти власну антикризову політику для того, щоб вистояти кризу та подолати її наслідки: високий рівень проблемних кредитів, спад економіки та кредитування, девальвацію гривні. Банки з іноземним капіталом реалізовували свою політику за рахунок доступу до ресурсів материнських структур. У цей період найбільша частка іноземних банків належала Росії та Австрії.

Ситуація змінилась у 2011 році, коли переважна кількість інвестицій в банківський сектор України належала Кіпру, друге місце зайняла Росія і третє належало Австрії.

Іноземний банківський капітал представлений групою учасників, до якої входять: Raiffeisen International, UniCredit Group, BNP Paribas, Eurobank EFG Group, Commerzbank Auslandsbanken Holding AG, ABN Ukraine Limited, Уряд та ЦБ Росії, Erste Group, Volksbank AG, Intesa San Paolo, Calion Group, Societe Generale Group та ін. За два останні роки іноземним інвесторам вдалося взяти під контроль майже всіх основних лідерів вітчизняного банківського ринку: Райффайзен Банк Аваль (8,7 % ринку), УкрСиббанк (7,06 %), ОТПБанк (3,5 %) [58].

З прийняттям у 2010 р. Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування” інвестиційний режим діяльності іноземних банків став навіть сприятливішим, оскільки було усунуто обмеження у видах і формах здійснення

іноземних інвестицій та скасовано посилений контроль за іноземними інвестиціями з боку уповноважених державних інституцій [65].

Основною метою таких змін було направити іноземні банки на кредитування вітчизняних виробників, які мали обмежені ресурси, що призвело до зниження виробництва та погіршення позицій як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Але ціль іноземних банків не співпадала з загальнодержавними цілями України. Банки з іноземним капіталом прагнули до швидкого повернення власних коштів та отримання надприбутків, а тому кредитували не низько прибуткові галузі, що є важливими для розвитку економіки країни, а займались споживчим кредитуванням та «грали» на ринку державних цінних паперів.

У 2012 році НБУ обмежив можливість іноземних банків отримувати високі прибутки за рахунок споживчих кредитів та розпродажу активів. Це призвело до скорочення іноземних інвестицій та прагнення нових інвесторів увійти на вітчизняний фінансовий ринок. Саме цього року сім банків з іноземним капіталом припинили свою діяльність на території України.

Загальна кількість банків у 2013 році зросла порівняно з 2012 роком на 4 банки, при цьому збереглась тенденція до зменшення кількості банків з іноземним капіталом. Зокрема, кількість банків із 100% іноземним капіталом зменшилось на 3 одиниці. Саме 2013 рік став надто важким для банківської системи країни, в умовах жорсткої монетарної політики банки змушені скорочувати свої витрати і оптимізували власні структурні підрозділи. Іноземні банки повертали фондування материнським структурам, що призвело до обмеженості їх ресурсів і, в кінцевому випадку, до виходу ряду іноземних банків із українського ринку.

Переломним для України та банківської системи став 2014 рік. Рік політичної, економічної, соціальної кризи. Основною загрозою для банківської системи стала загроза зовнішньої інтервенції з боку країни-сусіда та анексія Криму. Суспільні настрої викликали масові демонстрації та паніку, що спровокувало вилучення населенням депозитів, зокрема, фізичними особами. Такі обставини погіршили ситуацію України, яка і без того стала не надто інвестиційно привабливою, адже діяльність іноземних банків направлена,

зокрема, на споживче кредитування фізичних осіб. Саме за 2014 рік обсяг депозитів в іноземній валюті скоротився на 17%. Кількість банків скоротилась на 46, проте, кількість банків із 100% іноземним капіталом лише на 2. З цього можна зробити висновок, що іноземні банки були більш стійкими до внутрішніх шоків, але ми не можемо заперечити той факт, що інвестиційна привабливість банківської системи України впала до критичного рівня.

У 2015 році окремі інвестори вкладали кошти в банківську систему України з розумінням великого ризику. На межі 2015-2016 років резонансною подією стала купівля власниками «Альфа-банку», що належить українським акціонерам, «Укрсоцбанку», яким володіла італійська Unicredit Group. Адже це свідчило про бажання інвесторів позбуватись таких ризикових активів. Проте, з рис. 2.1 помітно, що обсяги активів іноземних банків не набували кардинальних змін.

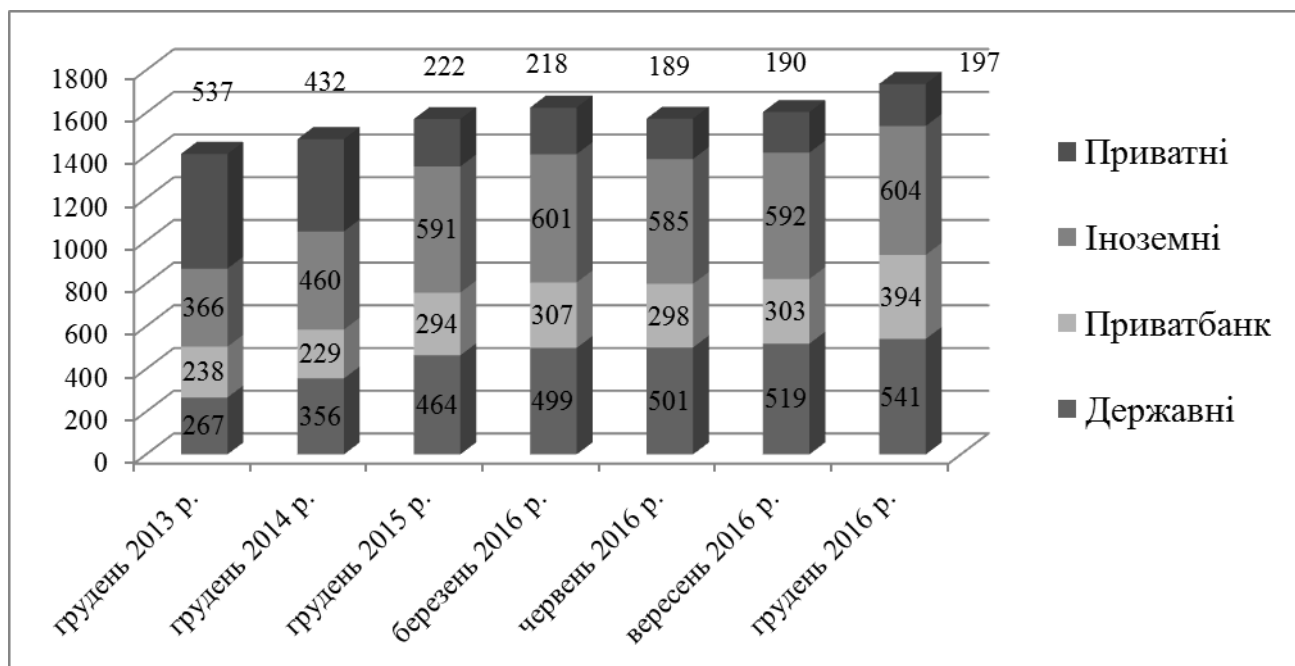

Рис. 2.1. Загальні активи банківської системи України за 2013-2016 рр. за групами банків (млрд. грн.) [58]

Експерти в економічній галузі все частіше звертали увагу на питання про доцільність або недоцільність витіснення капіталу країни-агресора з території країни, адже події на Сході України перетворились у війну.

Структура активів і пасивів російських банків загалом свідчить про досить сильний вплив цих банків на валютний ринок країни.

За даними Національного банку, на кінець першої половини 2016 року валютні активи чотирьох основних банків з російським капіталом становили близько \$2,5 млрд, що охопило приблизно 10,5% усіх валютних активів банківської системи країни. Валюта становила в середньому 65% активів чотирьох великих російських банків при загальному рівні в 46% для всієї банківської системи. 54% активів ВТБ, 59% активів Альфабанку, 67% активів Промінвестбанку і 79% активів Сбербанку на кінець 2015 року було в іноземній валюті. Для порівняння: валютні активи «Укрсиббанку», «ОТП банку», «Укрсоцбанку» і «Райффайзен банку Аваль» становили 43%, 40%, 53% і 31% відповідно [67].

Оскільки уряд України проводить активну політику проти російських товарів, логічно було б працювати в такому ж напрямку і в банківському секторі, адже реакція громадян на діяльність банків з російським капіталом досить негативна. Проте, чи буде їх вихід із українського банківського сектора таким позитивним, якщо останнім часом дані банки займались депозитними операціями підприємств провідних галузей: машинобудування, енергетики, хімічної промисловості. Тобто, в умовах економічної кризи, важливі ланки виробництва стануть неліквідними. Тому вихід російських банків може стати загрозою для української економіки та валютного ринку зокрема. Найкращим способом виведення цих банків з України є їх продаж іноземним інвесторам. Що одночасно стабілізує соціальну сферу і приведе стратегічного інвестора, який буде зацікавлений будувати бізнес за високими міжнародними стандартами.

Саме в 2016 році відбулось рекордне зростання частки іноземного капіталу за всю історію існування української банківської системи. Проте, поряд з цим зросла частка проблемної заборгованості, скоротились обсяги кредитування та надто низько впала довіра вкладників до банків. Порівняно із 2014 роком кількість банків зменшилась на 67, проте таке очищення банківської системи не спровокувало покращення її якісних показників. Але від кишенькових банків все ж таки вдалось позбавитись, що зробило вітчизняний банківський сектор більш фінансово стійким.

2017 рік також розпочинався із санації банківської системи, проте, основними мотивами вже були політичні, а не економічні фактори. Перед більшістю банків постала проблема додаткового вливання капіталу, українські банки в цьому плані мають обмежені можливості, тоді як банки з іноземним капіталом мають достатню ресурсну базу, яку отримують від материнських структур.

Правління Національного банку України визначило нові критерії розподілу банків на окремі групи на 2017 рік. Про це йдеться в рішенні Правління НБУ від 10 лютого 2017 року № 76-рш.

Згідно з документом, передбачені такі групи:

— Банки з державною часткою – банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку.

— Банки іноземних банківських груп – банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам.

— Банки з приватним капіталом – банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку.

Такий розподіл Національний банк використовуватиме виключно для представлення результатів діяльності банківської системи України. Групування не буде застосовуватися для наглядових цілей.

До першої групи належать такі банки як: ПАТ “КБ ПРИВАТБАНК, АТ “Укрексімбанк”, АТ “ОЩАДБАНК”, АБ “УКРГАЗБАНК”, АТ (публ.) “Український банк реконструкції та розвитку”, ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР”.

До другої групи належать 25 банків, серед них наступні: ПАТ “Промінвестбанк”, ПАТ “УКРСОЦБАНК”, АТ “Райффайзен Банк Аваль”, ПАТ “ВТБ БАНК”, ПАТ “КРЕДОБАНК”, ПАТ “ВіЕс Банк”, ПАТ “МАРФІН БАНК”, АТ “УкрСиббанк”, ПАТ “Ідея Банк”, ПАТКБ “ПРАВЕКС-БАНК”, ПАТ “КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК”, АТ “ПРЕУС БАНК МКБ”, ПАТ “АЛЬФА-БАНК”, ПАТ “ІНГ Банк Україна”, АТ “ОТП БАНК” та інші.

Третя група є найбільшою і налічує 63 банки з приватним капіталом. До них належать: ПАТ “ПУМБ”, Акціонерний банк “Південний”, ПАТ “МЕГАБАНК”, Харків, ПАТ “БАНК КРЕДИТ ДНІПРО”, ПАТ “ДІАМАНТБАНК”, ПАТ “БАНК ВОСТОК”, АТ “ТАСКОМБАНК” [58].

З вищенаведеної інформації помітно, що частка іноземних банківських груп значно перевищує частку банків з українською державною часткою.

Тому перед державою постає велике питання, чи зможе уряд контролювати інвестиції в банківську систему України, якщо все ж таки незважаючи на ризики, вони будуть зростати, або яким чином буде діяти влада у разі стрімкого відпливу капіталу за кордон.

Отже, можна зробити висновок, що іноземний капітал відіграв важливу роль у банківській системі України. В кожний часовий проміжок цей вплив був різний, проте, неможливо заперечити той факт, що іноземні банки були своєрідними стержнями під час криз в банківській системі України та певними гарантами для суспільства, адже підсвідомо населення завжди закордонне сприймали як щось краще та надійніше. Проте, сьогодні ми говоримо про гостру політичну загрозу з боку країни-агресора, банки якої функціонують на території України, що потребує державного втручання. Загальна політична нестабільність відлякує стратегічно важливих інвесторів. Це потребує виважених політичних рішень, адже сьогоднішня ситуація це результат більше політичних, ніж економічних рішень.

2.2. Аналіз процесу залучення іноземного капіталу в банківську систему України в період загальної політичної, економічної та соціальної нестабільності

Протягом останніх десяти років вітчизняна банківська система значною мірою коригувалась через вплив іноземного капіталу на неї. Українські банки змушені частково або повністю трансформуватись, міняючи свої організаційні структури на більш досконалі, розширювати набір послуг та підвищувати їх

якість, адже банки з іноземним капіталом створюють досить потужне конкурентне середовище.

Сьогодні банки з іноземним капіталом зайняли досить стійкі позиції, тому мають змогу обирати, який сегмент економіки кредитувати, змінювати відсоткові ставки, витісняючи слабкі банки з вітчизняним капіталом, проте, головною ціллю таких установ залишається лише максимізація прибутку, а стратегічні цілі України їх не цікавлять. Особливо сильно це проявляється в умовах погіршення політичної та соціальної нестабільності, що сколихнув Україну з початком Революції гідності та залишається сьогодні на тлі продовження агресії з боку країни-сусіда. Такі умови надто ризикові для іноземного інвестора.

За даними Національного банку України, за період 2012–2016 рр. кількість банків з іноземним капіталом в Україні зменшилася на 12, зокрема кількість банків зі 100-відсотковим іноземним капіталом зменшилась на чотири, що свідчить про значний вплив іноземних інвестицій із банківського сектору країни, який був зумовлений банківською кризою та нестабільністю політичної та економічної ситуації. Станом на 01.01.2017 із 99 працюючих (що мають ліцензію) в Україні банків 41 фінансова установа – з іноземним капіталом (на 01.01.2015 – 51 банк з іноземним капіталом із 162 працюючих), у тому числі 18 – зі 100-відсотковим іноземним капіталом (на 01.01.2015 – 19) [НБУ].

Станом на кінець третього кварталу 2016 року у власному капіталі банківської системи України питома вага банків із іноземний капіталом складала 50,98%, із яких 9,86% належало резидентам Російської Федерації, 18,51 – резидентам Ізраїлю, 5,82% – Австрії, 4,29% – Франції, 2,38% Нідерландам. Питома вага банків що належали резидентам інших країн коливалася в межах біля 1%.

У статутному капіталі банківської системи України питома вага банків із іноземним капіталом складала 56,07%, при цьому банкам із Російським капіталом належало 33,31%, банкам із Ізраїльським капіталом – 9,45%, капіталом що належить банкам Франції – 2,42%, Греції 2,13%, Австрії – 2,32%, Угорщині –

2,33%. Інші банки з іноземним капіталом в статутному капіталі банківської системи України займали питому вагу менше 1% [4, с. 116].

Співвідношення між капіталами різних країн в статутних капіталах банків України можна побачити на рис. 2.2. На ньому помітно, що капітал Російської Федерації займає переважну частину, що є не досить добре у час прояву агресії з боку країни-сусіда. Адже, чим більша частка капіталу в країні саме російських інвесторів, тим більший вплив вони мають на банківську систему, що загрожує нормальному перебігу усіх економічних процесів в Україні на тлі політичного конфлікту.

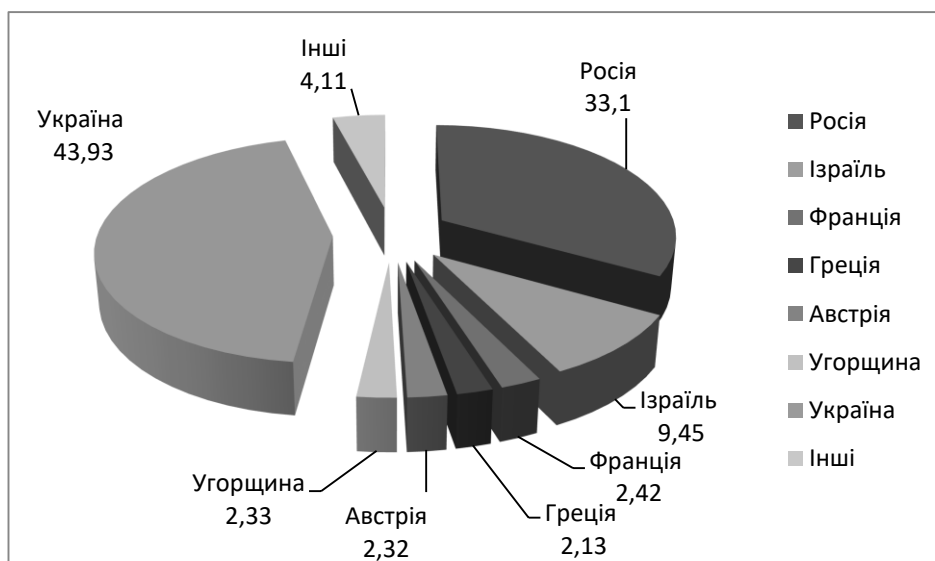

Рис. 2.2. Питома вага найбільших країн-інвесторів у статутному капіталі банківської системи України, станом на кінець III кварталу 2016 року (%) [4, с. 116]

Основним показником, що може характеризувати присутність іноземного капіталу є частка статутного капіталу банків, що належить іноземному інвестору.

Зміна частки капіталу, що належить нерезидентам показана на рис. 2.3.

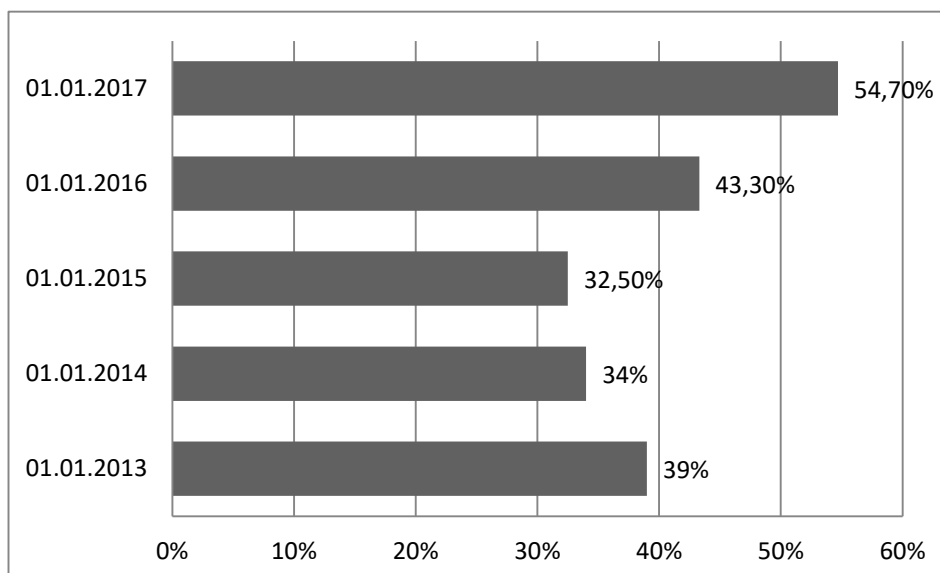

Рис. 2.3. Динаміка частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України за період 2012-2016 рр., % [58]

З рисунка помітно, що незважаючи на ризикове середовище, частка іноземного капіталу активно збільшується. Станом на 01.01.2017 року частка іноземного капіталу була найвищою за останніх 15 років становлячи 54,7 %. Слід констатувати той факт, що іноземні банки більш стійкі до криз.

28 вересня 2016 року було опубліковано індекс конкурентоспроможності, який щороку визначають представники Всесвітнього економічного форуму. Згідно з рейтингом інвестиційної привабливості, який охоплює два роки – цей і майбутній, Україна опустилася на 85-ту зі 140 позицій. Торік країна просіла з 76-го на 79-те місце [51].

У п'ятірку лідерів увійшли Швейцарія, Сінгапур, США та Нідерланди. Сусідами-конкурентами України стала збанкрутіла Греція та Намібія. Основна причина такого спаду відома усьому світу, адже пов'язана з політичною нестабільністю, високим рівнем корупції та інфляції, надвисокий рівень злочинності, в тому числі, пов'язаної з відмиванням грошей.

Фахівці, що склали даний рейтинг наголошують на особливій потребі в іноземних інвестицій саме банківської системи, але вони не збільшаться, поки уряд країни не вирішить ряд фундаментальних питань:

1. Встановлення прозорості стратегії розвитку банківського бізнесу;

2. Відповідальність НБУ за закриття великої кількості банків, що відбувається не завжди з об'єктивних причин;

3. Необхідність розробити і застосовувати законодавчо затвердженого механізму, щодо регулювання процесу злиття та поглинання банків;

4. Гарантувати захист прав іноземних інвесторів, звести до 0 корупцію.

Отже, судячи з такого низького рівня інвестиційної привабливості, показник частки статутного капіталу іноземного інвестора, що зображений на рис.2.3., є швидше номінальним. Адже за 2015-2016 рр. загальна кількість банків скоротилась з 117 установ до 96, тоді як кількість банків з іноземним капіталом змінилась з 41 до 38 установ. Реально ж, показник зростання частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків фактично зростав за рахунок того, що при закритті 21 банківської установи, більша частина з них була з вітчизняним капіталом, адже за 2015-2016 рр. банківських установ з іноземним капіталом ліквідували лише 3.

З цього випливає, що інвестиційна привабливість дійсно надто низька, а показник частки іноземного капіталу в статутних капіталах банків є досить суб'єктивним і не показує реальної картини, щодо збільшення чи зменшення іноземних інвестицій в банківську систему України.

Ще одним показником стійкості банківської системи є довіра населення до неї та попит на продукти іноземних банків. Динаміку обсягів кредитів іноземних банків можна побачити у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Активи банків іноземних банківських груп в Україні
станом на 01.01.2015, 01.01.2016 та 01.01.2017, тис. грн. [52]**

Код банку	Назва банку	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	Темп приросту
3	ПАТ «Промінвестбанк»	38 500 679	31853 866	27 155 978	-29,5
5	ПАТ «УКРСОЦБАНК»	32 490 498	36 403 808	23 452 606	-27,8
36	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	29 705 240	25 269 359	28 003 966	-5,7
42	ПАТ «ВТБ БАНК»	29 285 964	16 957 037	12 684 054	-56,7

43	АТ «АЛЬТБАНК»	55 349	61451	72541	31,1
88	ПАТ «КРЕДОБАНК»	3 013 770	4 139 680	5 594 596	85,6
97	ПАТ «ВіЕс Банк»	1 645 762	1 710 260	1 407 183	-14,5
105	ПАТ «МАРФІН БАНК»	1 597 163	1 484 878	1 428 646	-10,6
136	АТ «УкрСиббанк»	14 904 777	20 958 975	20 678 612	38,7
142	ПАТ «Ідея Банк»	2 207 241	2 208 527	2 425 216	9,9
153	ПАТКБ «ПРАВЕКС-БАНК»	2 644 097	1 826 285	982 249	-62,9
171	ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	14 529 800	13 823 958	15 505 337	6,7
242	ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	4 140 353	3 752 276	3 320 625	-19,8
251	АТ «ПРЕУС БАНК МКБ»	1 320 903	1 027 709	1 072 002	-18,8
272	ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	25 609 183	27 462 754	25 629 498	0,1
295	ПАТ «ІНГ Банк Україна»	9 172 119	11 881 694	12 170 816	32,7
296	АТ «ОТП БАНК»	16 017 576	13 398 541	15 211 493	-5,0

Продовження табл. 2.2

297	ПАТ «СІТІБАНК»	2 550 039	2 736 000	4 798 665	88,2
298	АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	3 476 998	5 074 854	7 898 428	127,2
299	ПАТ «СБЕРБАНК»	37 692 112	45 021 812	40 393 785	7,2
321	АТ «БМ БАНК»	2 560 583	2 374 355	817 134	-68,1
325	ПАТ «БАНК ФОРВАРД»	1 664 593	962 033	1 179 669	-29,1
329	ПАТ «КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК»	1 090 043	1 139 833	1 092 026	0,2
407	ПАТ «Дойче Банк ДРУ»	241 852	557 393	210 789	-12,8
455	ПАТ «СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК»	1 173 942	692 073	1 198 474	2,1
	Всього	277 290 636	272 717 960	254 311 847	-8,3

З таблиці помітно, що обсяги кредитування значно впали. Є винятки, що стосується американського ПАТ «СІТІБАНК», то його приріст становив 88,2 тис. грн., та німецький АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК» з результатом 127, 2 тис. грн.. В цю ж групу потрапив польський ПАТ «КРЕДОБАНК» з приростом у 85,6 тис. грн..

Найгірші результати у російських АТ «БМ БАНК» та ПАТ «ВТБ БАНК» з результатами -68,1 та -56,7 відповідно. Хоча населення почало бойкотувати проти російських банків, та ПАТ «СБЕРБАНК» все ж таки має додатній приріст у розмірі 7,2. Розмір статутних капіталів іноземних банків наведено у табл. 2.3.

За даними Національного банку, фінансовий результат діяльності банків іноземних банківських груп в Україні станом на 01.01.2015 був на рівні збитку в розмірі 8 576 млн. грн., станом на 01.01.2016 – збиток 42 259 млн. грн. та станом на 01.01.2017 – збиток 22 324 млн. грн. Проаналізувавши діяльність банків іноземних банківських груп на основі низки абсолютних та відносних показників та враховуючи фінансові результати 2016 р., можемо визначити рейтинг найбільш фінансово успішних банків на початок 2017 р.: ПАТ «Сітібанк» (прибуток 1 437 млн. грн.), ПАТ «Креді Агріколь Банк» (807 млн. грн.), ПАТ «ІНГ Банк Україна» (791млн. грн.), АТ «Райффайзен Банк Аваль» (3 820 млн. грн.), АТ «ОТП БАНК» (962 млн. грн.), які впровадили низьковитратну модель інвестиційно-корпоративного банкінгу з високими ліквідністю і прибутковістю [17, с. 674].

Таблиця 2.3

Банки іноземних банківських груп в Україні, станом на 01.10.2016 р. [58]

Назва банку	Країна походження інвестицій	Статутний капітал	
		млн. грн.	частка у банківській системі України, %
ПАТ "Промінвестбанк"	Росія	39 009	14,8
ПАТ "Укрсоцбанк"	Італія, Кіпр	16 673	6,3
АТ "Райффайзен Банк Аваль "	Австрія, ЄБРР	6 155	2,3
ПАТ "ВТБ Банк"	Росія	34 216	12,9
ПАТ "Неос Банк"	Білорусь	126	0,0
ПАТ "Кредобанк"	Польща	2 249	0,9
ПАТ "ВіЕс Банк"	Росія	420	0,2
ПАТ "Марфін Банк"	Кіпр	462	0,2
АТ "УкрСиббанк"	Франція, ЄБРР	5 069	1,9
ПАТ "Ідея Банк"	Польща	258	0,1
ПАТКБ "Правекс-банк"	Італія	1 038	0,4
ПАТ "Креді Агріколь Банк"	Франція	1 223	0,5
ПАТ "Універсал Банк"	Греція	3 103	1,2

АТ "Піреус Банк МКБ"	Греція	2 531	1,0
ПАТ "Альфа-банк"	Кіпр	7 516	2,8
ПАТ "ІНГ Банк Україна"	Нідерланди	731	0,3
АТ "ОТП Банк"	Угорщина	6 186	2,3
ПАТ "Сітібанк"	США	120	0,0
АТ «ПрокредитБанк»	ФРН, Нідерланди, США, Бельгія, Люксембург, Франція	837	0,3
ПАТ "Сбербанк"	Росія	12 465	4,7
АТ "БМ Банк"	Росія	1 631	0,6
ПАТ "Банк Форвард"	Росія	283	0,1
ПАТ "Кредит Європа Банк"	Туреччина	253	0,1
ПАТ "Дойче Банк ДБУ"	ФРН	229	0,1
ПАТ "Себ Корпоративний Банк"	Швеція	250	0,1
Разом банки іноземних банківських груп		143 032	54,1
Разом по банківській системі		264 343	100

З таблиці 2.3 помітно, що у 2016 році статутні капітали російських банків були найбільші, при чому їхня кредитна діяльність на низькому рівні (див. табл. 2.2).

Саме на фоні економічного спаду президентом України було прийнято рішення перейти на новий рівень регулювання іноземних інвестицій до 2018 року, що мав відповідати стандартам Базеля III. Таке рішення, безумовно, має ряд переваг, проте на практиці, Україна не готова до змін, адже правове поле, яке б регулювало банківський сектор на новому рівні відсутнє, а дії чиновників доводять їх некомпетентність. Система Базель III була розроблена на основі досвіду, що залишила після себе фінансова криза 2008 року, яка показала низький рівень фінансової стійкості банківських систем навіть високорозвинених країн. Саме такий спад переживає нині економіка країни, а банківська система стала надто розхитаною та фінансово нестійкою. Тому досвід інших країн стане цінним у розробці нового способу ведення банківського бізнесу, що стане інвестиційно привабливим для інвесторів-нерезидентів. Рівень прозорості банківського сектору України стане вищим саме під час виконання базельських вимог. Адже якщо іноземні інвестори помітять, що в Україні діють нові європейські правила ведення

банківського бізнесу і прибутки банків зростають, це буде найбільшим стимулятором вкладати кошти в банківську систему України.

Станом на 1 листопада 2017 року кількість працюючих в Україні банків становила 88, з них 38 банків з іноземним капіталом. Така статистика стає прямим доказом, що банки з іноземним капіталом більш стійкі до зовнішніх впливів.

2.3. Економічна оцінка впливу функціонування банків з іноземним капіталом в Україні на фінансову стійкість банківської системи

З початком тривалої всеохоплюючої кризи Національний банк України за 2014-2017 роки уже ліквідував 88 банків. По кількості це майже 50 % банківської системи України й в основному це були банки з вітчизняним капіталом. 14 банків було виведено з ринку через порушення законодавства в частині фінансового моніторингу, ще 7 через функціонування в зоні АТО та Криму, 5 банків закрито за рішенням їх акціонерів, 6 ліквідовано за непрозору структуру власності, а інших 66 виявились неплатоспроможними та мали низьку ліквідність. Така статистика знизила довіру населення та бізнесу, що спричинило великі бюджетні збитки за застрахованими депозитами.

Водночас зусилля регулятора щодо оздоровлення банківського сектора шляхом закриття банків протягом останніх трьох років не виправляє ситуацію. Втрата ресурсів у банках позичальниками призвела до ефекту «доміно» в обслуговуванні запозичених ресурсів. Невтішна статистика свідчить, що обсяг непрацюючих кредитів станом на 1 січня 2017 року складав 276 млрд грн, або 26,7% усього кредитного портфеля банківської системи України, чи 11,6% ВВП країни. Улітку 2016 року сума проблемних кредитів складала 260 млрд грн, або 23,5% портфеля по системі, а у 2015 році – взагалі лише 8%. Тобто наразі динаміка вимальовується вкрай незадовільна (рис. 2.4) [23].

Банківська система Україна показала у 2016 році рекордні збитки у розмірі 160 млрд. грн.. Значну частину з яких становили збитки російських банків, інші спровоковані діями країни-агресора, а саме плата банківської системи за дефолти позичальників з Донбасу та Криму. Тому необхідно визначати яким чином

впливає іноземний капітал на стійкість банківської системи: чи підтримує її в кризових умовах, чи навпаки – породжує нові загрози.

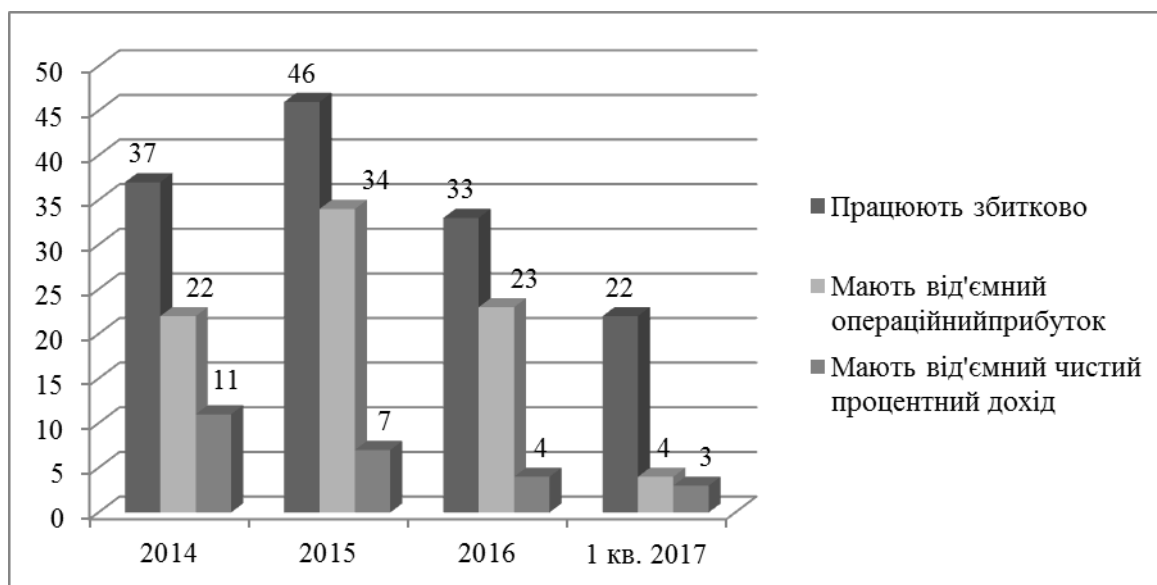

Рис. 2.4. Розподіл банків за 2014 – I-ий квартал 2017 рр. [23]

Саме протягом 2014-2016 років українська економіка знаходилась у стані критичного рівня системних ризиків, адже у ньому поєднались глибока валютна, банківська, економічна та політична криза. Проблеми монетарного, валютного та банківського регулювання доповнилися непередбачуваними факторами військової агресії з боку російської влади та несприятливою зовнішньою кон'юнктурою, що в сукупності дало глибокі кризові наслідки.

Різка та тривала девальвація національної валюти, яка спровокувала вибухове зростання диспропорцій балансів банків, їх декапіталізацію та вихід валютних і кредитних ризиків за критичні межі, прискорила відтік депозитів з банківської системи та призвела до розгортання девальваційно-інфляційної спіралі. Галопуюча інфляція у травні сягнула 58,4% у річному вимірі, падіння ВВП у середньому за 2015-2016 рр. — "мінус" 15% [1, с.16].

Найактуальнішою проблемою банківської системи України залишається виведення грошей через банки за кордон. В основному це стосується банківських активів та часток співзасновників, при виявленні проблем у діяльності установи.

Сьогодні можна виділити п'ять типових схем, за якими виводять кошти за кордон.

Найпопулярніше явище – розміщення коштів на коррахунках в іноземних банках. При реальному банкрутстві, або навіть при навмисних злочинних діях, кошти, що розміщені на кореспондентських рахунках в банках Європейського Союзу та США списуються.

Другу позицію посіло відчуження активів банків за зменшеною ціною. При такій схемі, співробітники банку вступають в змову з оцінювачами майна, сприяючи занижуванню реальної вартості їх майна. Після чого реалізують його серед партнерських організацій або довірених осіб.

На третьому місці знаходиться виведення майна з під-застави, яке належить проблемному банку. У цій схемі беруть участь посадові особи банку разом із державними виконавцями, які знімають заборону на відчуження незаконним способом та вилучають запис з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. В кінцевому результаті воно реалізується керівництвом банківської установи.

Четверте місце – за схемою з відступленням прав вимоги за кредитами. Зокрема, у цій схемі задіяні фінансові та факторингові компанії, які викупають у банків реальні та прибуткові кредитні портфелі за зниженою ціною. Через використання даної схеми банківська система України втратила ще 12,43 млрд. грн. [66].

Останнє місце займає нецільове використання кредитних коштів. Злочин проводиться за участю керівників банку разом із службовими особами інших компаній (кредитні спілки, небанківські установи), що отримують кредит за зниженою ціною, а пізніше повертають у цей же банк на депозит за вищими відсотками.

Слабким місцем банків в Україні виявився рівень капіталізації, що стало однією з причин ліквідації низки банків. При чому, з початком політичної кризи та військових дій, паніка серед населення спровокувала відтік коштів з банківських установ. Іноземні банки виявились стійкішими лише за рахунок ресурсів материнських структур, частині ж вітчизняних банків не було з чого нарощувати ресурсну базу.

У 2016 році тривало масштабне стрес-тестування банківської системи – на кінець року понад 98% банківської системи за активами вже було протестовано. За результатами перевірок 21 із 60 перевірених банків не потребував докапіталізації, 9 достроково виконали трирічні плани докапіталізації, розроблені за результатами діагностичного обстеження, 4 банки виведені з ринку, решта – виконують плани згідно із графіком. Загалом у 2016 році банки здійснили заходи на виконання програм докапіталізації на 108 млрд грн. Докапіталізація – критично важливий крок до посилення стійкості і надійності банківської системи [58].

Очищення банківського сектору призвело до невеликого поживлення в економіці України, але для її подальшого зростання ще необхідний приплив іноземного капіталу. Економісти вважають, що інвестиції в банки впливають на економіку з мультиплікативним ефектом. Адже, долар, вкладений у капітал, дає можливість банківській установі забезпечувати до десятка доларів кредитної підтримки економіки країни. На разі вкладати інвестиції в банки України можуть ті інвестори, що дійсно зацікавлені в довгостроковому інвестуванні і в перспективі зростання усіх макроекономічних показників, або ж ті, що хочуть спробувати спеціальні бізнес-моделі, а не така розвинена українська економіка дає таку можливість.

При цьому виникає інший наслідок збільшення іноземних інвестицій – підвищення рівня доларизації, що зараз надто актуально для України, адже всі економічні процеси стали залежними від курсу долара та євро. При високому рівні доларизації зменшується ефективність грошово-кредитної політики НБУ, адже управляти іноземною валютою особливо важко. Політику гнучкого курсоутворення проводити проблематично, адже усувається сильний контроль над курсом національної валюти і встановлюються інфляційні орієнтири.

Як показує рис. 2.5., чисті активи іноземних банків займають 32 % від загальних активів банківської системи України, а це прямо вказує на те, що вони лідери ринку за кредитним портфелем.

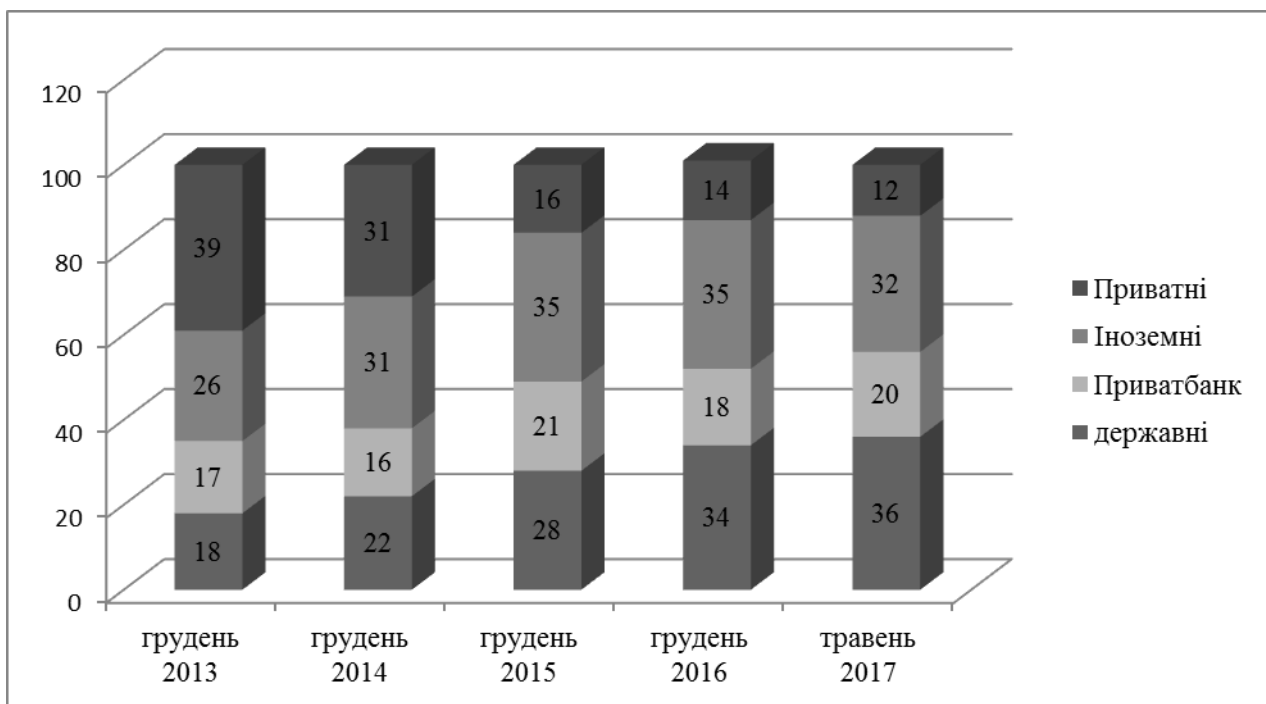

Рис 2.5. Чисті активи за групами банків за 2013-2017 рр. у процентному співвідношенні (%) [58]

Отже, населення та юридичні суб'єкти надають перевагу іноземним банкам, що можна пояснити їх більшою стійкістю, що особливо проявилась під час кризи в Україні та відносно нижчою ціною на кредитні кошти, тим більше, банки з іноземним капіталом сьогодні пропонують більший вибір продуктів та послуг, ніж вітчизняні (рис. 2. 6).

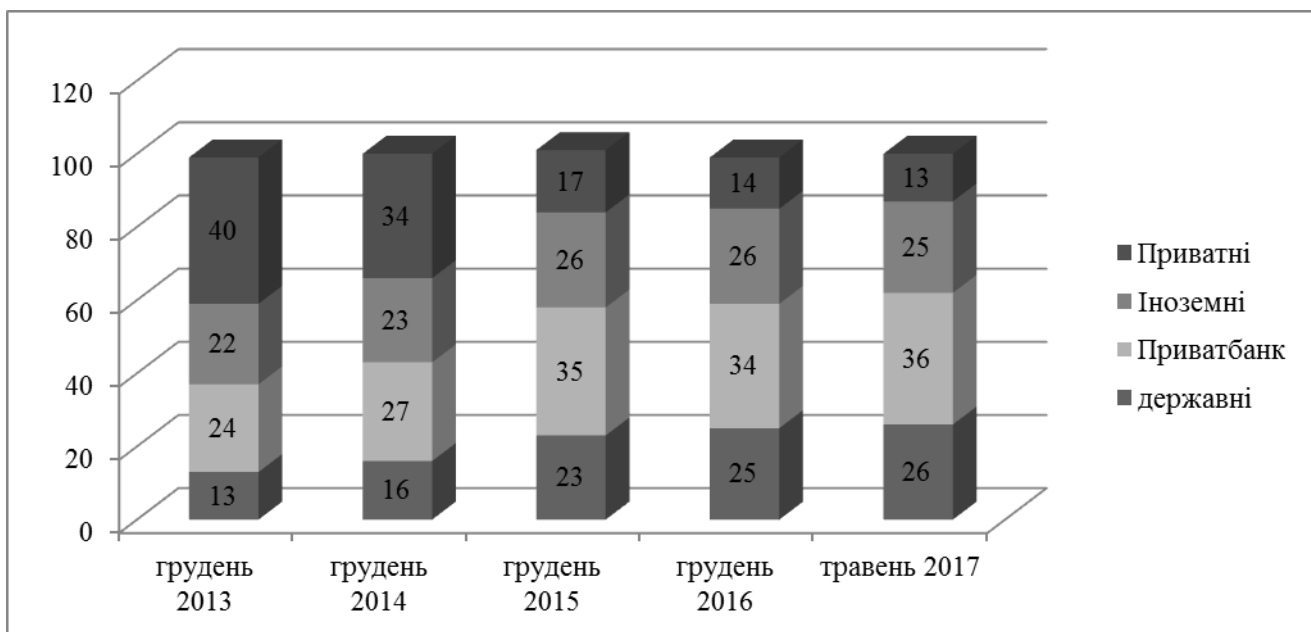

Рис. 2. 6. Депозити населення за групами банків протягом грудня 2013 – травня 2017 рр. (%) [58]

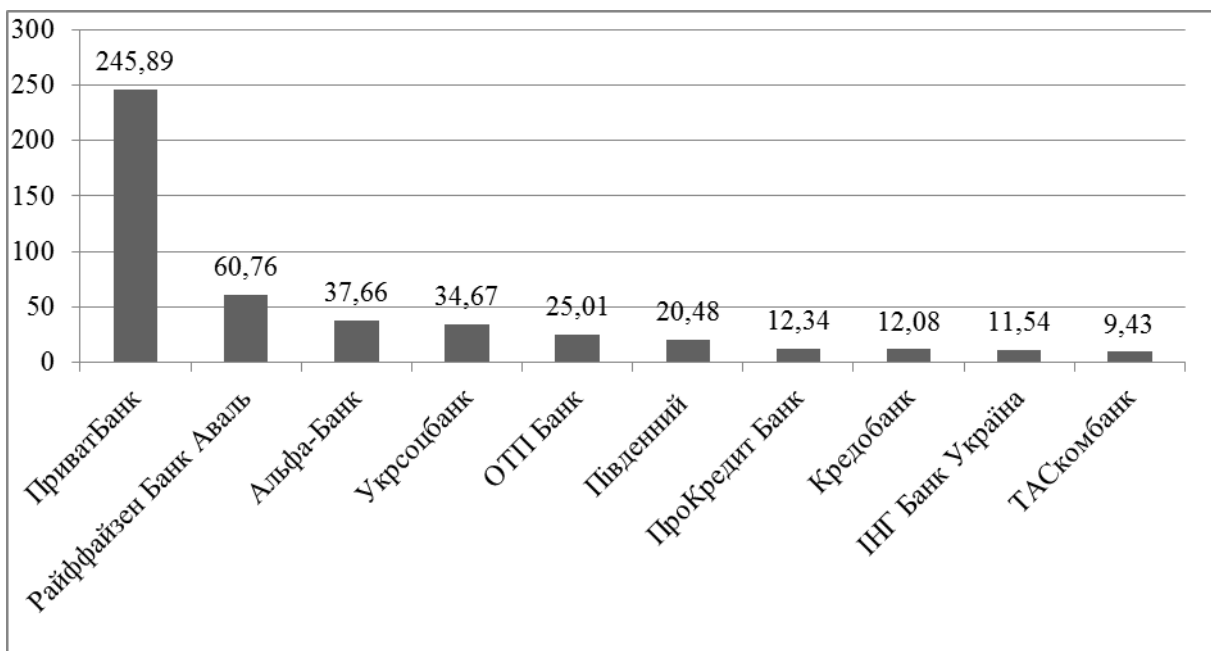
За умов загальної економічної кризи населення надає перевагу державним та іноземним банкам, на противагу українським приватним банкам. Можливо, картина мала б інший вигляд, якби у 2016 році Приватбанк не став державним. Така ситуація свідчить про те, що ресурсна база іноземних банків значно перевищує ресурси приватних вітчизняних банків, а отже підвищує фінансову стійкість перших.

З економічної точки зору, іноземні банки допомагають втриматись банківській системі України в надто складний період політичної та економічної нестабільності.

Але тут варто звернути увагу на той факт, що у 2016 році найбільший чистий процентний дохід мали австрійський АТ «Райффайзен Банк Аваль» - 4 926,3 млн. грн., другим став російський ПАТ «СБЕРБАНК» - 4 061,9 млн. грн., третім – французький АТ «УкрСиббанк» із чистим процентним доходом 2 778, 7 млн. грн.. Фактично, за результатами 2016 року, ці три банківські установи стали лідерами на ринку кредитування після «Ощадбанку» та «Приватбанку». Це вказує на їх позитивний вплив на розвиток економічних процесів в Україні, адже більшість вітчизняних банків навпаки скоротили обсяги кредитування.

Варто акцентувати на тому, що переважно усі фінансові показники банків стрімко скорочувались протягом 2014-2016 рр., окрім чистого процентного доходу. Проте, якщо у банків з іноземним капіталом таке скорочення було незначним, то основні показники діяльності вітчизняних банків значно зменшились, що негативно вплинуло на і без того погані показники банківського ринку.

Рейтинг надійності банків змінювався протягом кризового періоду і враховуючи той факт, що Приватбанк став державним банком, можна вважати, що державні та іноземні банки сьогодні лідирують за усіма показниками, що можна побачити на рис. 2.7.

**Рис. 2.7. Обсяги активів банків України станом на 05.2017 року
(млрд. грн.) [76]**

Отже, за обсягами активів лідерами у 2017 році стали державний банк України Приватбанк, другим став австрійський АТ «Райффайзен Банк Аваль», третім – ПАТ «Альфа-Банк», що контролюється з Кіпру.

Рейтинг банків за обсягами капіталу дещо інший. Лідерами став ПАТ «Приватбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль» (Австрія), ПАТ «Альфа-Банк» (Кіпр), ПАТ "ІНГ Банк Україна" (Нідерланди), АТ «ОТП Банк» (Угорщина), ПАТ «Укрсоцбанк» (Італія, Кіпр), ПАТ «Південний» (Україна), АТ «ПрокредитБанк» (ФРН, Нідерланди, США, Бельгія, Люксембург, Франція) та інші (рис. 2. 8.).

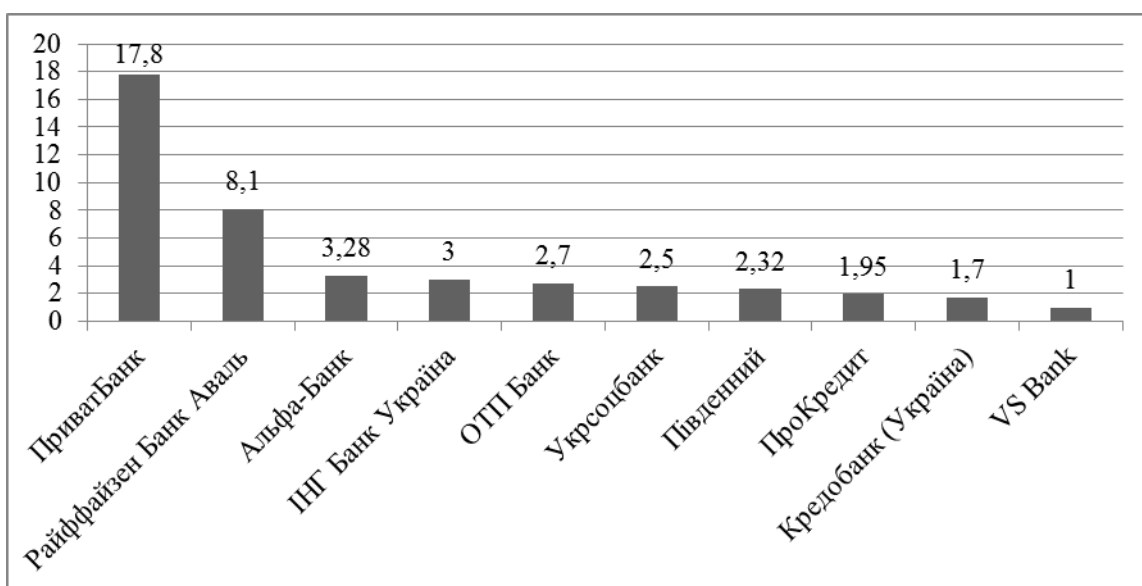

Рис. 2. 8. Топ – 10 банків України за обсягами капіталу станом на 05.2017 р. (млрд. грн.) [76]

Десятка лідерів за фінансовим результатом станом на травень 2017 року мала дещо інший вигляд, що проілюстровано на рис. 2.9.

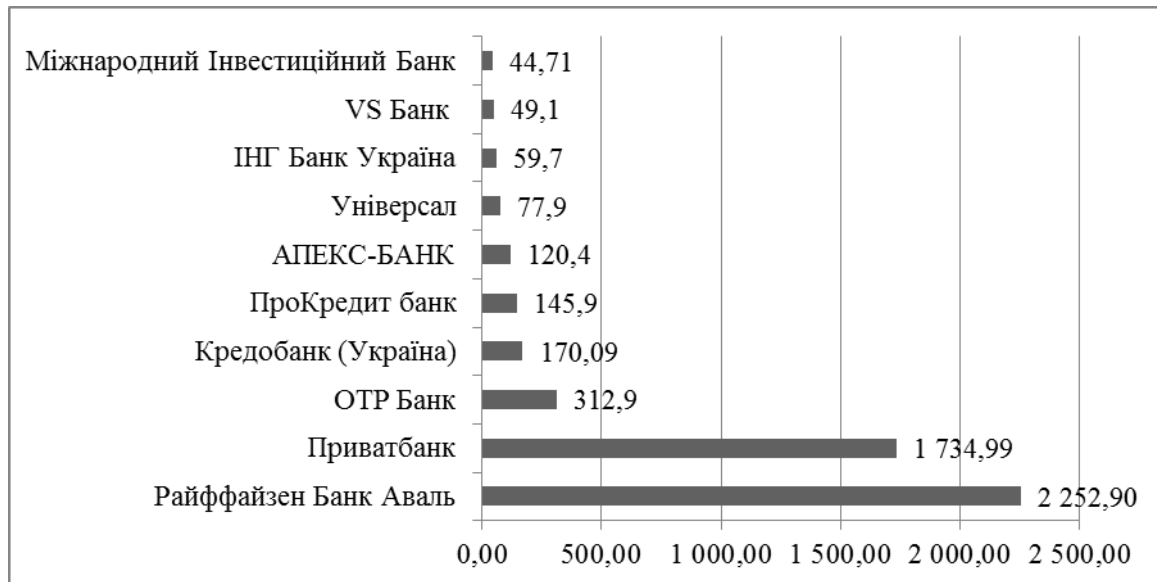

Рис. 2. 9. Топ-10 банків України за фінансовими результатами станом на 05.2017 р. (млн. грн.) [76]

Тому доходимо до висновків, що сучасні кризові умови банківської системи не мали суттєвих наслідків для функціонування іноземних банків в Україні: знецінення гривні, масове банкрутство українських банків та критично низький рівень довіри населення до них спонукали до підвищення активності іноземних банків, які мали хорошу підтримку материнських компаній. Саме це допомогло їм встояти в кризових умовах та підвищити довіру населення до них. Поточна всеохоплююча криза в Україні похитнула фінансову стабільність, платоспроможність та кредитоспроможність банків з українським капіталом, цим скористались фінансові установи з іноземним капіталом, підвищивши свою конкурентоспроможність шляхом додаткової капіталізації. Така ситуація свідчить про те, що іноземний капітал більшою мірою має вплив на вітчизняну банківську систему, що в найближчому майбутньому може негативно вплинути на реалізацію стратегічної соціально-економічної політики держави, її економічну незалежність та безпеку. Тому на яким би не був позитивний ефект від діяльності іноземних

банків, особливо у період кризи, їх діяльність потребує чіткої регламентації та регулювання зі сторони відповідних державних органів.

Детальна інформація щодо основних показників діяльності банків України протягом 2014-I-го кварталу 2017 рр. наведено у Додатку А.

Саме безкарність та відсутність прозорості у діяльності банків та у процедурі надання рефінансування з боку НБУ стала ледве не головною причиною того, що з банківського сектору України за період 2014-2016 рр. було виведено коштів більш ніж на 50 млрд. дол. США [58].

Отже, з економічної точки зору, іноземний капітал є необхідною умовою стійкого розвитку банківської системи України, але його обсяг та концентрація в окремих сферах економіки має бути контрольованою. Саме завдяки функціонуванню іноземних банків, вітчизняна банківська здатна надавати великий обсяг послуг та використовувати новітні продукти. При затяжній економічно-політичній кризі, що розпочалась ще у 2014 році і триває до сьогодні, іноземні банки змогли втримати своїх клієнтів та залучити нових, що дозволило банківській системі встояти.

Протягом останніх п'яти років банківська система України суттєво скоротилась, але скорочення, в більшій мірі, відбулось за рахунок ліквідації вітчизняних приватних банків, а кількість іноземних банків практично залишилась без змін.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Проаналізувавши діяльність банків з іноземним капіталом в Україні можна зробити наступні висновки:

1. Частка іноземного капіталу в банківській системі України зростала протягом 1994-2016 рр. і на кінець 2016 року частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків перевищила 56 %, із яких 9,86% належало резидентам Російської Федерації, 18,51 – резидентам Ізраїлю, 5,82% – Австрії, 4,29% – Франції, 2,38% Нідерландам. Питома вага банків що належали резидентам інших країн коливалася в межах біля 1%.

2. Спостереження показало, що після масової перевірки банків у першому кварталі 2017 року залишилось 22 банки, що працюють збитково із усього переліку банківських установ країни. Очищення банківської системи стало першим кроком до економічного зростання, проте, регулюючим органам потрібно ще попрацювати над регламентацією роботи іноземних інвесторів.

3. У 2016 році найбільший чистий процентний дохід мали австрійський АТ «Райффайзен Банк Аваль» - 4 926,3 млн. грн., другим став російський ПАТ «СБЕРБАНК» - 4 061,9 млн. грн., третім – французький АТ «УкрСиббанк» із чистим процентним доходом 2 778, 7 млн. грн., по факту, ці три банківські установи стали лідерами на ринку кредитування після «Ощадбанку» та «Приватбанку».

4. Станом на травень 2017 року лідерами за обсягами активів став державний «Приватбанк», активи якого склали 245,89 млрд. грн., австрійський «Райффайзен Банк Аваль» зайняв другу позицію із обсягами активів 60,76 млрд. грн., трійку закриває банк Кіпру «Альфа-Банк» із активами 37, 66 млрд. грн.

5. Фінансові результати банків за 5 місяців 2017 року показали, що найефективніше проводили свою діяльність АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Приватбанк» та ПАТ «ОТП Банк».

6. Відкритою та досить актуальною для України залишається проблема відмивання грошей та виведення за кордон. Безвідповідальність власників банків й надалі призводить до збільшення збитків у банківській системі. Тому необхідно встановити чіткі міри заходів, що можуть застосовуватись до власників ліквідованих банків та тих, що мають будь-яке відношення до відмивання коштів.

7. Дослідження показали, що іноземні банки стійкіші, що зумовлено їх підтримкою ресурсами зі сторони материнських структур, тому вони користуються більшою довірою клієнтів, отримують більший дохід та розвивають свою діяльність, завдяки цьому політична криза, що охопила Україну не надто сильно позначилась на їх показниках.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

3.1. Оцінка зарубіжного досвіду забезпечення фінансової стійкості банківського сектора

Управління фінансовою стійкістю банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансовими ресурсами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б забезпеченню фінансової стійкості. Зокрема, це може бути впорядковано та відображено у сформованому цілісному механізмі. Саме таким механізмом є, механізм управління фінансовою стійкістю банків як форма її практичного забезпечення [27, с.286].

Питання створення такого механізму вирішується на рівні конкретного банку та на державному рівні одночасно. Адже регулюючі органи держави зацікавлені у створенні базових умов виконання банками своїх функціональних обов'язків, економічному росту країни та можливості швидкої адаптації до змін ринкового середовища.

В Україні існує ряд недоліків щодо забезпечення фінансової стійкості банківської системи, головними доказами цього є результат ліквідації більш десятка банківських установ протягом 2015-2016 рр., високий рівень недовіри населення до фінансових установ та бажання зберігати кошти «під подушкою». Проблема полягає в тому, що необхідно виробити власну, підлаштовану під загальнодержавну стратегію розвитку, систему оцінки фінансової стійкості банків.

Такі системи нагляду діють нині в США, а також їх запозичили та ефективно використовують Італія та Аргентина. Суть системи полягає у створенні органами нагляду комплексного нагляду за банками, що діють в країні. Ними ж складається рейтингова оцінка банків на основі певного переліку критеріїв, які базуються на основі не тільки внутрішньобанківської інформації, а й інформації спеціальних рейтингових агентств, висновків незалежних аудиторів, статистичних збірників тощо. Таким чином, складається ціла система даних, які визначають рівень стійкості банку і дають йому пояснення.

Сьогодні провідні країни світу розробляють свої індивідуальні методи визначення рівня та забезпечення фінансової стійкості, що спрямовані на втілення конкретної стратегії уряду.

Сполучені штати Америки та Німеччина використовують **коефіцієнтний аналіз та аналіз** однорідних груп у визначенні оцінки фінансової стійкості банків. Такі системи мають низку показників, які в свою чергу розкладаються на більш детальні, складаючи послідовну ієрархію. Такий підхід дає повну та комплексну оцінку аналізу.

Так, у Німеччині застосовують коефіцієнтний аналіз банківської системи, що має назву BAKIS, він включає в себе 47 коефіцієнтів системи моніторингу

фінансової стійкості банківської системи. Вони дають можливість оцінити усі кредитні та ринкові ризики. Ця система дає оперативну оцінку фінансового стану банку, її можна застосовувати щомісяця, щокварталу, за півріччя або рік. Таким чином швидкий аналіз дає можливість швидкому реагуванню на проблему. 19 коефіцієнтів системи описують кредитний ризик, 16 належать до ринкових ризиків, 10 інших показують прибутковість банку, а ще 2 показують ризик ліквідності. Проте, усі ці коефіцієнти мають однаковий коефіцієнт значущості.

У США – Bank Monitoring Screens (BMS), що охоплює 39 фінансових показників та 35 параметрів, котрі належать до ринку капіталів.

У міжнародній практиці застосовуються також американська система моніторингу фінансових організацій FIMS. Це комплексна методика дистанційного аналізу та контролю з точки зору набору показників, їхньої динаміки, відбору статистично значущих коефіцієнтів, математичного апарату дослідження. FIMS дає дві оцінки стану банку, що базуються на різних економетричних моделях – рейтинг (FIMS rating) та бал ризикованості банківської діяльності. У зазначених моделях звертається увага індивідуальним показникам роботи банку і менша – показникам, що характеризують стан банку порівняно з іншими банками. Крім того, в модель рейтинг FIMS інкорпорує результати останнього доступного інспектування [75, с. 93].

Така система має ряд переваг, адже її показники постійно змінюються реагуючи на зміни у банківській системі.

Нідерланди ж використовують низку показників, що характеризують не саму банківську систему, а ті, що безпосередньо впливають на неї. До них належить рівень промислового виробництва, обсяг ВВП країни, курс євро, рівень безробіття та банкрутства за останній рік.

Хоча коефіцієнтний аналіз досить гнучкий та дає можливість отримати оперативно дані про стан банку, проте його недоліком є те, що дані банків з різною спеціалізацією ці коефіцієнти можуть надто сильно розбігатись, що не дає можливість об'єктивно сформулювати висновок. Для такого аналізу необхідно

зібрати значний обсяг інформації, проте за допомогою простих математичних розрахунків можливо їх здійснити.

Інший метод визначення фінансової стійкості банків є **рейтингові системи оцінки**, які на практиці застосовують Чехія, Франція, Італія, Україна та ряд інших країн. Він дає змогу оцінити поточний стан банківської установи. Базується на основі фінансових звітів банків та даних інспекторських перевірок.

Відомо кілька методичних підходів до побудови рейтингів:

– індексний метод – передбачає розрахунок вагових значень для кожного з аналізованих показників фінансового стану банку і визначення інтегрального індексу за результатами розв’язання лінійного рівняння;

– бальний метод – передбачає оцінку в балах за кожним аналізованим показником.

Рейтингові методики оцінки умовно поділяють на дві категорії:

– «інсайдерські», що передбачають оцінку фінансової стійкості банків на місцях;

– «дистанційні», що передбачають оцінку фінансової стійкості банків на основі даних, які містяться у відкритій фінансовій звітності [27, с. 295-296].

Першими з’явилися інсайдерські методики, а дистанційні пізніше. Будь-який банківський рейтинг складається на основі проведених експертних досліджень або математичних розрахунків із даними фінансової звітності банків.

Нині в Україні використовується рейтингова система «інсайдерського» типу під назвою CAMEL, яку заснували ще в 1979 році в США. Проте, для того, щоб не викликати паніку серед населення та партнерів банку, дана інформація не розголошується НБУ.

Також велику увагу регулюючі органи інших країн приділяють оцінці банків з іноземним капіталом. Так США у 1995 році ввели рейтингову систему ROCA для оцінки філій іноземних банків, що діють на їх території. Він включає в себе менеджмент ризику (R), операційний контроль (O), дотримання законодавства та норм нагляду (C), а також якість активів (A). Управління ризиками важливе для будь-якого банку, а для філії іноземного банку –

вирішальним. Оскільки саме вони підпадають під дію ринкових умов іншої країни, з відмінними нормами законодавства тощо. Кредитний ризик, ризик ліквідності, операційний ризик мають бути вчасно виявлені та усунені для мінімізації втрат банку. Операційний контроль полягає у регулюванні операцій, що здійснює банк та відповідності фінансовим звітам.

Слід також звернути увагу на методики оцінки фінансової стійкості банків провідних європейських країн. Так Банк Англії, наприклад, аналізує стан банківської системи та прогнозує фінансову стійкість за допомогою методик RATE (Risk Assessment, Tools of Supervision and Evaluation) та TRAM (Trigger Ratio Adjustment Mechanism). За цими методиками аналізуються не лише дані щодо діяльності банків та фінансових компаній, а й низка макроекономічних показників, які характеризують стан грошово-кредитного ринку, платіжного балансу, рівень заощаджень та інвестицій [83, с. 6].

Розвиток інновацій, вдосконалення математичних розрахунків дозволяють сьогодні не лише оцінювати поточний фінансовий стан банку, а й розраховувати його на перспективу. Так, Франція та США використовують статичні моделі, що дозволяють розгледіти та попередити банкрутство банку.

У практиці зарубіжних країн широкого вжитку набуло стрес-тестування банків, що спрямоване на перевірку банку негативним впливом, зниженням ліквідності, коливанні процентних ставок, зміні валютних курсів. Даний аналіз дозволяє оцінити як кількісні, так і якісні показники банку. При цьому оцінити як діє банк в стресових умовах.

Звичайно найкращий спосіб попередити зниження фінансової стійкості банку – це вчасно виявити його слабе місце та вчасно ліквідувати недолік. Проте, досвід нашої країни показує той факт, що банки самостійно не можуть ефективно адаптуватись до негативного впливу, а регулюючі органи проводять недосконалу політику щодо підвищення фінансової стійкості вітчизняної банківської системи. Детальніше розглянути методи оцінки фінансової стійкості банків можна у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика методик оцінки фінансової стійкості банків у практиці України та зарубіжних країн [27, с.312]

Критерії	Вітчизняна практика	Практика зарубіжних країн
Показники, що оцінюються	Групи аналітичних показників визначені досить чітко; широке коло можливих критеріїв оцінки та граничних значень показників, що не регулюються НБУ	Найважливіші показники діяльності банків та їх оціночні критерії чітко визначені; можливість оцінювання динамічної зміни показників і наявність їх нормативних та граничних значень
Врахування ризику	Майже повна відсутність системи врахування ризику при оцінці фінансової стійкості	Всебічне врахування ризикових факторів на різних сегментах ринку з використанням чітких показників
Механізм ранжування банків	Проведення рейтингової оцінки з урахуванням присвоєного рангу НБУ	Дотримання ранжування банків відповідно до присвоєного рангу
Використання даних для проведення аналізу	Обмеження спектру внутрішньої інформації, використання переважно зовнішньої	Використання зовнішньої і внутрішньої інформації
Можливість прогнозування ситуації	Майже відсутня	Широке використання прогнозування в системі раннього реагування

Банківські системи різних країн сьогодні мають складну структуру, що спровоковано особливостями побудови економіки кожної окремої країни. Аналогічно й Центральні банки виконують дещо відмінні функції та мають різні повноваження.

У таких країнах, як Сінгапур, Південна Корея, Мальта, Гонконг, стабільна соціальна ситуація і чітка політична векторність ускладнюють проведення «політики невдах». Стабільність банківської системи Канади, Австралії та Нової Зеландії значною мірою залежить від «вертикальної» демократії, обумовленої історично [26, с.20].

Сьогодні найбільш розвиненою банківською системою вважається Швейцарська. Їй характерна висока банківська культура, стабільність валюти, ефективна юридична система та фінансова стійкість. Саме тому вона є найбільш надійною для іноземних компаній. При цьому майже 155 усіх фінансових інститутів Швейцарії належать іноземним інвесторам і при цьому приносять близько 31% доходу від усіх банків держави. Отже, з цього можна зробити

висновок, що під належним контролем іноземний капітал стає одним із провідних компонентів безперервного розвитку та фінансової стійкості.

Зберігати такий рівень стабільності вдається завдяки комплексному нагляду за банківською системою, що здійснюється трьома органами одночасно: Федеральною банківською комісією, Швейцарською банківською асоціацією і незалежними аудиторськими службами, які функціонують за межами банку. Це забезпечує дотримання банківського законодавства, усіх норм та нормативів тощо. Синхронізація контролю на рівні країни з контролем кожного окремого банку застерігає усю банківську систему від негативного впливу як з боку макроекономічних ризиків, так і ризику дестабілізації через одну окрему фінансову установу. В країні діє спеціальна конвенція, що зобов'язує кожен банк ставити до відома органи влади про появу сумнівних операцій з фінансами. Це сприяє боротьбі з відмиванням грошей та забезпечує чистоту банківських операцій.

Банківська система Канади займає перше місце у світі за показниками стабільності. За оцінкою Всесвітнього економічного форуму, вона є однією з найбільш конкурентоспроможних, за оцінками Асоціації канадських банкірів – однією із найефективніших і найнадійніших банківських систем світу. Вона включає 11 канадських банків, 54 кредитні організації, 8 211 банківських філій [84].

Банківська система Канади має особливість, що полягає у роздрібному фінансуванні, тобто через депозити фізичних осіб, адже воно найбільш стабільне навіть у період кризи.

Важливу роль у стабільності банківської системи країни відіграє рівень незалежності Центрального банку від органів виконавчої влади. В Україні даний принцип не дотримується, що негативно впливає на стабільність банківської системи та довіри населення до неї. Тоді як Центральні банки Німеччини, Канади, Швейцарії не залежать від виконавчої влади, що передбачено та затверджено законодавством країн.

Для захисту інвестицій в банківську систему в Німеччині функціонує Асоціація іноземних банків, вона зареєстрована як об'єднання і є одним з головних суб'єктів в німецьких законодавчих органах та в Європейському союзі. Це забезпечує стабільність банківської системи та високий рівень фінансової безпеки країни.

Через надмірний вплив уряду України на НБУ нормою стало покриття останнім бюджетного дефіциту країни. Тоді як у високорозвинених країнах така практика обмежена законодавством, зокрема в Нідерландах, Франції, Німеччині, або зовсім відсутня: Японія, США, Канада, Швейцарія та ряд інших.

Досвід високорозвинених країн показує, що контроль над стратегічними сферами економіки повинні мати вітчизняні інвестори. У США таких напрямів діяльності нараховується 42. Рада безпеки Штатів має повноваження накласти вето на угоду з іноземного інвестування, якщо вбачатиме у ній загрозу для безпеки країни.

У Китаї існує порядок розмежування іноземних інвестицій на заохочувані, обмежені та заборонені. Обмежені іноземні інвестиції у сектор нерухомості, включаючи будівництво офісних приміщень, готелів тощо. Щодо фінансового сектору, то у ньому можлива участь лише у формі спільних підприємств, проте, контрольний пакет акцій має належати виключно китайським компаніям. Протягом довгого часу Китай залучав інвестиції різною ціною та способами, проте досвід ведення банківського бізнесу сьогодні показав, що не всі інвестиції йдуть на користь країни. Звідси й виникла необхідність розподіляти їх на групи.

Досвід різних країн показує, що будь-яка транскордонна операція потребує контролю, адже може становити як позитивний, так і негативний вплив на безпеку банківської системи.

Є й такі країни, де повністю перекритий доступ іноземного капіталу в банківську систему, до них належить Казахстан та Білорусь. Політичний режим та стратегія держави націлена на ізоляційний режим по відношенню до іноземних інвестицій (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Напрями здійснення захисту національної банківської системи

№	Країна	Механізм захисту
1	Корея, Філіппіни, Індія, Індонезія	Обмеження частки іноземного інвестора в статутному капіталі або в активах національної банківської системи
2	Норвегія, Тайланд, Мексика, Бразилія	Визначення максимально-можливого рівня участі банку-нерезидента в статутному капіталі національних банків
3	Китай	Встановлення мінімального розміру капіталу для банку-нерезидента, що планує відкрити філіал або дочірню установу
4	Використовується більшістю країн	Регламентування мінімально допустимого розміру капіталу дочірнього банку або філії банку-нерезидента
5	США, Індія, Філіппіни	Обов'язкова наявність ліцензії на відкриття дочірнього банку або філії банку-нерезидента
6	Індонезія, Канада, Корея, Китай	Встановлення обмежень на певні операції в національній або іноземній валюті для банку-нерезидента
7	Чилі, Корея, Бразилія, Малайзія	Оцінка економічної доцільності відкриття банку з іноземним капіталом
8	Практикується в багатьох країнах	Встановлення обмежень на частку фізичних осіб-нерезидентів у складі працівників філії банку-нерезидента

Продовження табл. 3.2

9	Чехія, Чилі, Словаччина, Тайланд	Заборона або часткове обмеження здійснення певних транскордонних банківських операцій
---	----------------------------------	---

В залежності від загальної економічної стратегії кожна країна обирає відповідну стратегію залучення іноземного капіталу в банківську систему або його обмеження. Зі вступом до СОТ у Законі України «Про банки та банківську діяльність» було вказано, що діяльність вітчизняної банківської системи неможливий без участі іноземного капіталу. Проте, певні обмеження щодо залучення іноземних інвесторів все ж таки мають бути присутні, що, зокрема, помітно з зарубіжного досвіду. Навіть країни з відкритою економікою потребують нагляду та контролю у сфері іноземного банківського капіталу.

3. 2. Соціально-економічні наслідки участі іноземного капіталу у функціонуванні банківської системи України

Сьогодні найбільшим недоліком інвестиційного клімату в Україні іноземні інвестори виділяють політичну, економічну та правову нестабільність, до яких приєднались військові дії на частині країни. Ще одним негативним чинником є недосконала податкова система та надмірна переобтяженість органами регулювання, які змінюють нормативні акти протягом року. У надто важкий для України час, влиття іноземного капіталу є просто необхідним для нормального розвитку усіх економічних процесів, в тому числі і для банківської системи.

Оскільки уряд країни вибрав європейський напрям розвитку, то це вимагає адаптації банківського сектора до європейських стандартів, які передбачають: прозорість інвестування, підвищення захисту прав інвесторів, зниження рівня корупції.

За таких умов для досягнення світової економічної стабільності важливого значення в сучасних умовах набувають директиви і рекомендації наднаціональних органів банківського нагляду, головним з яких є Базельський комітет з питань банківського нагляду при Банку міжнародних розрахунків, який розробляє відповідні рекомендації та стандарти регулювання банківського сектору [18, с. 52].

Отже, варто детальніше розглянути економічні наслідки входження іноземних банків в банківську систему України. Серед позитивних наслідків варто відзначити використання міжнародного досвіду ведення банківського бізнесу. Більшість країн використовують високорозвинений ризик-менеджмент, який дозволяє навіть за кризових умов адаптуватись до викликів середовища.

Також іноземні банки приймають покращенню якості банківських послуг та розширюють їх мережу. Це дозволяє банкам задовольняти потреби ширшого кола населення, а відповідно, й отримувати вищі прибутки. За таких обставин зростає конкуренція між вітчизняними банками та іноземними. Якщо така вона здорова, то неодмінно призводить до позитивних зрушень в банківському секторі, адже кожен банк бореться за свого клієнта, що сприяє підвищенню якості

обслуговування. На тлі конкуренції, вітчизняні банки намагаються вводити нові методи обслуговування клієнтів, практикувати нові послуги та методи їх надання. Завдяки цьому зростає кількість населення, що користується послугами банків, а отже – зростає ресурсна база банківської системи, що дозволяє використовувати вільні кошти для кредитування менш привабливих секторів економіки.

Оскільки Україна відстає від ряду країн за науково-технічним розвитком, то наявність іноземних банків забезпечує введення та використання передових наукових розробок, що дозволяє економити ресурси на запровадження нового продукту. При цьому використовуються нові методи менеджменту дозволяють стимулювати працівників.

Функціонування іноземних банків сприяє розвитку банківських технологій, покращенню якості надання послуг та підвищенню задоволеності потреб населення. Одним із важливих показників є кількість банкоматів кожної банківської установи (рис. 3.1), що сприяють економії часу клієнтів та безпосередньо працівників банків.

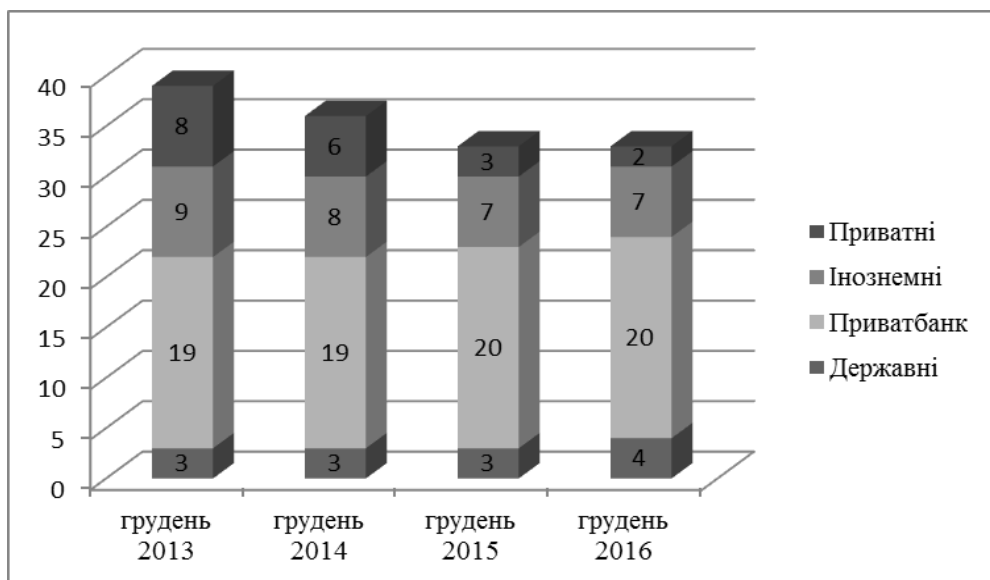

Рис. 3.1. Кількість банкоматів банків, тис. од.

З рис. 3.1. помітно, що приватні банки з вітчизняним капіталом значно поступаються іноземним у кількості банкоматів, що безпосередньо впливає на вибір клієнта тієї, чи іншої установи. Аналогічна ситуація й з кількістю платіжних

терміналів (рис. 3.2), якщо не враховувати державні банки України, до яких на сьогодні відноситься й Приватбанк, то іноземні банки створюють потужну конкуренцію приватним українським.

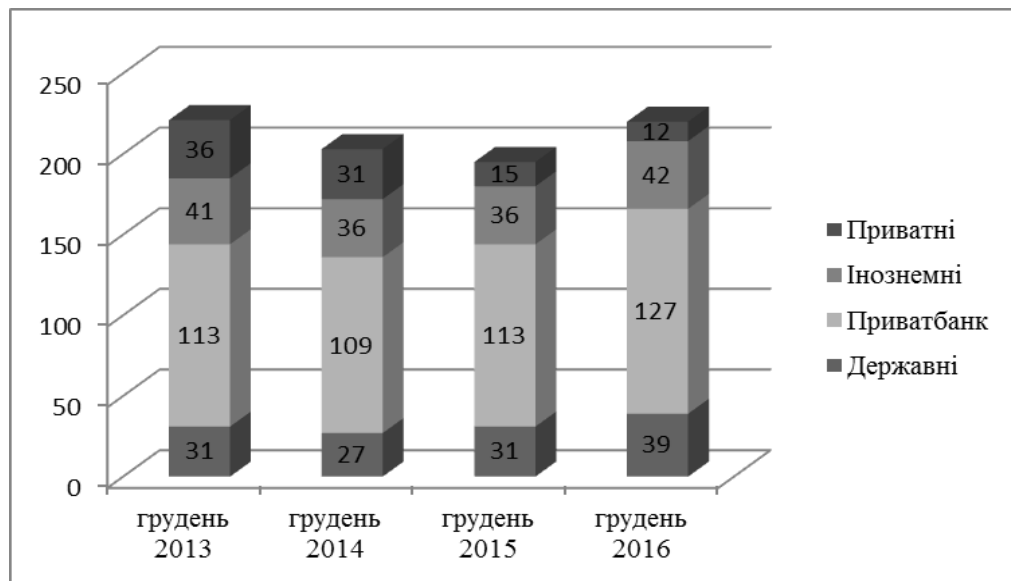

Рис. 3.2. Кількість платіжних терміналів банків, тис. од.

За наявності високої конкуренції ціна на кредити падає, а на депозити зростає, що спонукає клієнтів до взаємодії з банком на вигідних умовах. Чим вищий рівень конкуренції між банками, тим більша ймовірність витіснення з банківської системи слабких та нестабільних банків. Отже, підвищується фінансова стійкість банківської системи, що призводить до повернення довіри фізичних та юридичних осіб до неї.

Фінансова глобалізація неодмінно призводить до розвитку банківського та інвестиційного законодавства, що однаково важливо як для іноземного інвестора, так і вітчизняних акціонерів. Знижується рівень тіньової економіки і процес відмивання грошей стає важчим. Це сприяє підвищенню податкових надходжень до держави, а також спрощує роботу контролюючих органів, якщо мотив інвестора – покращення умов ведення банківського бізнесу в країні-реципієнті.

Завдяки географічній диверсифікації капіталів банків мінімізується чутливість банківської системи країни від зміни економічної ситуації, адже іноземні банки можуть залучити кошти від стійкіших материнських структур. Навіть при банкрутстві частини банків, як це сталося у 2016 році, більша частина

впоралась із санацією. Саме з цієї причини зменшується чутливість банків від політичних ризиків, які на сьогодні досить високі в Україні. Навіть якщо вітчизняний банк знаходиться на межі ліквідації, іноземні банки підтримують їх шляхом поглинання і рекапіталізації.

Не менш важливим наслідком функціонування іноземних банків в банківській системі України є зростання обсягів прямих інвестицій і в реальний сектор економіки, що сприяє збільшенню обсягів ВВП та національного доходу. Завдяки цьому збільшуються обсяги міжнародної торгівлі, адже країна стає повноцінним, а головне, за наявності іноземного банку, привабливим учасником на світовому ринку. Це допомагає вдосконалювати стандарти аудиту, бухгалтерського обліку, звітності, ревізій, внутрішнього аудиту відповідно до міжнародних стандартів. Таким чином покращується ринкова дисципліна учасників фінансового ринку, з'являються нові рейтингові агентства, аудиторські служби тощо.

Тобто, в загальному можна сказати, що присутність іноземних банків сприяє економічному зростанню, вдосконаленню податкового, банківського законодавства, покращення банківських послуг та їх різноманіття. А також приваблюють іноземних інвесторів і в інші сектори економіки, що виводить країну на новий рівень на міжнародному ринку, робить її більш відкритою та стійкішою до зовнішніх ризиків.

Проте, серед низки позитивних проявляються й негативні наслідки входження іноземного капіталу в вітчизняну банківську систему. Поряд з потужними іноземними банками, вітчизняні банки можуть втрачати конкурентні позиції на ринку, це призводить до їх ліквідації, а в кінцевому випадку до зниження фінансової стійкості банківської системи, адже усі банки безпосередньо взаємодіють. При цьому, іноземні банки можуть бути провідниками кризи із країни-донора, адже діють згідно їх політики. В такому разі виникає загроза й для України.

Найчастіше, за наявності навіть незначного економічного спаду іноземні інвестори виводять свої капітали за кордон, це негативно впливає на і без того

слабку банківську систему. Іноземні банки можуть мати короткострокові цілі отримання максимального прибутку за обмежений проміжок часу, тому їх майже не стосуються стратегічні цілі країни-донора. Не завжди на український банківський ринок входять потужні банки, але й установи без високих рейтингів та з недостатнім обсягом капіталу. Такі банки підривають довіру населення до банківської системи, обираючи вибіркові сектори економіки, де швидко отримують прибутки та виводять кошти на депозити у більш вигідні країни.

Посилюється загроза втрати економічного суверенітету за значної концентрації іноземних інвесторів, а також транснаціональні банки, як потужні учасники фінансового ринку, можуть концентрувати великі обсяги проблемної заборгованості і створювати фінансові піраміди. Це ускладнює процес банківського нагляду та регулювання через надто розгалужені транснаціональні холдингові структури.

Іноземні банки обирають для кредитування лише найбільші підприємства, а найчастіше, підприємства країни, де знаходиться материнський банк, тому відмовляють у позиках новим або малоперспективним фірмам. А на сьогоднішній день необхідно підтримувати кредитуванням такі провідні галузі українського господарства як машинобудування, енергетика, сільське господарство. Проте, іноземні банки відмовляють фірмам, як можуть створити конкуренцію для країни-донора та не приносять дохід миттєво. В такому разі інтереси закордонного інвестора суперечать загальнодержавним інтересам країни-реципієнта.

Материнські структури намагаються нав'язувати власні системи регулювання, які не відповідають потребам національної економіки країни, де знаходиться дочірня структура. А оскільки Україна помітно відстає від розвитку більшості країн Європи, Америки, процес перенесення їхньої моделі ведення бізнесу, його регулювання, нових банківських методів управління має бути адекватно адаптований до потреб населення та можливості країни їх втілити в реальність.

Функціонування іноземних банків неодмінно впливає й на соціальну сферу, адже населення є одним із джерел ресурсів банків, воно користується їх

послугами, та головним чином поширює інформацію про банк. Тому так важливо як для вітчизняних, так і для іноземних банків мати хорошу репутацію серед населення. Українці особливо ставляться до закордонних товарів, таким же чином складається ситуація з банками. Існує стереотип, який підтверджений багатолітнім досвідом, що іноземні банки більш стійкі. Саме тому вони викликають більшу довіру і залучають більше коштів у банківську систему. Так, банки з іноземним капіталом пропонують нижчі відсоткові ставки за кредитами й проводять активну рекламу своїх послуг. Це однозначно робить банківські послуги більш популярними та задовольняють потреби ширшого кола населення. Також у клієнтів є великий вибір банків, їх пропозицій тощо. Вони мають змогу отримувати якісніші продукти. Оскільки іноземні банки більшою мірою займаються кредитуванням населення, це розширює можливості кожного громадянина навіть із середнім доходом, користуватись їх послугами. Проте, необхідно заборонити кредитування в іноземній валюті, адже це дозволить знизити валютні ризики для банків, а також для позичальників.

Соціальним негативним наслідком є масові звільнення під час реорганізації, втрата робочих місць при ліквідації вітчизняних банків, які не встояли при високій конкуренції. Проте, за наявності стійких іноземних банків, відбувається легалізація заробітної плати, збільшуються соціальні відрахування.

Відкритим залишається питання функціонування банків з капіталом Російської Федерації, які викликають супротив серед населення.

Події зими і весни 2014 назавжди змінили відносини України і Росії, а також і ставлення українців до багатьох російських явищ. До бойкоту російських споживчих товарів приєдналися вже дуже багато жителів України. Але у багатьох виникає питання — російські банки повинні підпадати під цей бойкот, чи продовжувати свою діяльність.

Численні пікети установ банку дестабілізують ситуацію серед населення, несуть загрозу для персоналу. На нашу думку, необхідний контроль з боку держави за подібними ситуаціями. Адже в даному випадку іноземний банк має

яскраво негативний вплив на добробут населення. При чому, головною метою залучення іноземних інвестицій має бути покращення умов життя населення.

Більше того, досить суттєвий вплив на фінансову безпеку банківської системи України має проведення російським банками операцій на валютному ринку з метою посилення девальваційних тенденцій та з метою фінансування валютного ринку Росії. Ще одним негативним явищем діяльності банків з російським капіталом в останні роки є фінансування тероризму та осередків «Руского міра», що вже має вплив на безпеку держави Україна [8, с.37].

Проте, навіть у російських банках працює українське населення, яке при їх ліквідації стає безробітним. Тому соціальна ситуація на 100 % при цьому не покращується.

Починаючи з березня 2017 року президент України Петро Порошенко розпочав вводити санкції щодо російських банків. Вони стосуються заборони розміщення коштів держпідприємств, установ, організацій і господарських структур, у статутних капіталах яких є корпоративні права держави.

Якщо говорити про загальні наслідки запровадження санкцій для економіки України, то можливі наступні процеси:

- ✓ подальше погіршення якості кредитного портфелю банків під санкціями через зростання випадків неповернення кредитів з боку недобросовісних позичальників;
- ✓ подальше згортання кредитування з боку російських банків з огляду на втрату інтересу до українського ринку;
- ✓ банки з державним російським капіталом можуть бути продані вітчизняним інвесторам внаслідок погіршення перспектив для власників;
- ✓ додатковий негативний сигнал іноземним інвесторам щодо високих непередбачуваних політико-регуляторних ризиків України [36].

Уряд України заборонив виплату пенсій через російські банки. Це ще одна сторона санкцій, яка найбільше зачепила найконсервативніший прошарок населення – людей похилого віку, що знаходяться на пенсійному забезпеченні. Це нововведення, в першу чергу, створило дискомфорт для пенсіонерів, адже

змінювати банк або отримувати кошти через відділення Укрпошти не для всіх є простою процедурою. В цьому разі не можливо одразу оцінити економічний чи політичний ефект від санкції, однак соціальний більш негативний. Задоволеність життям українців зображено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Рівень задоволеності суспільним життям українців (%)
за останні 25 років [33]**

	Місцевим ринком праці	Можливостями дозвілля	Місцевою владою	Податковою системою	Центральною владою
Чехія	39	14	89	45	44
Польща	25	9	86	42	21
Словаччина	12	11	81	26	28
Угорщина	23	9	80	42	28
Румунія	22	7	80	40	25
Болгарія	13	4	77	19	14
Грузія	5	18	74	37	25
Туреччина	31	5	75	43	49
Україна	9	16	76	4	8
Молдова	9	17	71	22	17

З табл. 3. 3 можна зробити висновок, що рівень життя населення України помітно відстає від ряду країн-сусідів. Підвищення добробуту населення має стати головним мотивом залучення іноземних інвестицій. Щорічно Програма розвитку ООН робить детальний аналітичний звіт про розвиток 194 країн світу, включаючи Україну, яка на сьогодні займає останні місця по більшості позицій.

Саме тому інтеграція у світовий економічний простір є шляхом для підвищення соціальної задоволеності населення. Одним із ключових елементів даного процесу є надходження іноземних інвестицій в усі сфери економіки країни. Це дозволить збільшити кількість робочих місць, впроваджувати передові винаходи світу та

Отже, з однієї сторони населення отримує кращі, якісніші продукти та послуги, в умовах конкуренції продукуються інновації в банківській системі. Знижується ціна на послуги банків, які борються за свого клієнта. Іноземний

капітал однозначно має низку позитивних наслідків, але поруч з цим виникають й негативні.

Країна, в надто складний час, має сприяти припливу якісних інвестицій, спрямованих на розвиток потужної банківської системи.

Проте, коли йдеться про банки країни-агресора, необхідно обмежувати можливість входження її банків на територію України. Особливо небезпечною є ситуація, коли дані банки фінансово забезпечують ведення бойових дій. Така ситуація порушує соціальний спокій та провокує населення на прояви агресії щодо діяльності філій російських банків. Очевидно, що регулюючі органи країни не зацікавлені в абсолютній ізоляції від капіталу з Росії.

Тому важливу роль відіграє дослідження мотивів входження іноземного інвестора на територію України, його надійності та ділової репутації, обов'язковим є аналіз фінансових показників діяльності материнської структури іноземного банку та економічного середовища, в якому вона діє. Адже транснаціональні банки можуть протягом довгого часу накопичувати проблемну заборгованість, при цьому, створювати фінансові піраміди, виводячи кошти в офшорні зони, цим дестабілізувати національну економіку (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Переваги та недоліки присутності іноземних банків
на території України [37, с. 36]**

Переваги	Недоліки
Підвищення фінансової стійкості банківської системи	Зниження фінансової стійкості банківської системи
Зменшення залежності банківської системи від внутрішніх політичних та економічних ризиків	Іноземні банки можуть стати провідниками криз із країн походження
Ріст кредитних і депозитних портфелів іноземних банків під час криз	Згорання діяльності іноземних банків і вплив іноземного капіталу під час криз
Підтримка проблемних вітчизняних банків під час криз шляхом поглинань і рекапіталізації	Іноземні банки можуть мати короткострокові цілі й бути непередбачуваними кредиторами
Зниження ймовірності виникнення криз внаслідок географічної диверсифікації та належності до економічно стабільніших країн	Транснаціональні банки можуть протягом значно тривалішого часу концентрувати на своїх балансах значні обсяги проблемної заборгованості та створювати фінансові

	піраміди
Збереження зв'язків із клієнтами після купівлі вітчизняних банків	Посилення загрози економічному суверенітету
Розвиток банківського та інвестиційного законодавства з огляду на фінансову глобалізацію	Ускладнення банківського нагляду за розгалуженими транснаціональними холдинговими структурами
Підвищення капіталізації банківської системи	Вибірковий характер кредитування
Зростання обсягів кредитування населення та суб'єктів господарювання	Обслуговування здебільшого провідних і найбільших за розміром місцевих підприємств, а також компаній країни-донора, кредитна підтримка в просуванні їхніх товарів і послуг
Посилення стабільності джерел надходження капіталу	Відмова іноземних банків у кредитуванні невеликих і нових підприємств
Зростання потоків прямих іноземних інвестицій у реальний сектор економіки	Відмова в кредитуванні малорентабельних підприємств і фірм, які є конкурентами для країни походження або акціонерів
Полегшення доступу до різних видів іноземного капіталу	Збільшення валютного ризику внаслідок кредитування в іноземній валюті
Сприяння розвитку міжнародної торгівлі	Сприяння кредитним бумагам
Упровадження нових банківських технологій, ноу-хау, сучасних систем ризик-менеджменту	Проблема адаптації продуктів і технологій до нового ринку
Підвищення кваліфікації персоналу, якості обслуговування клієнтів і доступності банківських продуктів	Проблема сумісності технологій з уже існуючими
Розширення асортименту банківських продуктів, особливо нетрадиційних	Поширення банківських технологій цілком можливе і без експансії іноземного капіталу
Ефект «перетоку» технологій до вітчизняних банків	Зниження ефективності банківської системи

Продовження табл. 3.4

Підвищення ефективності банківської системи та загострення конкуренції	Погіршення фінансового стану або банкрутство вітчизняних банків
Зниження банківської маржі внаслідок здешевлення кредитів та інших послуг	Ріст фондової капіталізації банків часто має спекулятивний характер
Зниження накладних витрат	Зростання соціальної напруги внаслідок масових звільнень під час реорганізації
Вищі ціни продажу банківських акцій	Громіздкі корпоративні структури ТНБ не дозволяють швидко та адекватно реагувати на події внутрішнього ринку
Розвиток корпоративного управління	Ризик посилення суперечностей між транснаціональними та національними інтересами
Упровадження високих міжнародних стандартів аудиту, бухгалтерського обліку, звітності та внутрішнього нагляду	Окремі іноземні банки можуть надавати перевагу задоволенню економічних інтересів країни походження капіталу
Збільшення прозорості банків та безпеки банківської діяльності, зростання ринкової дисципліни	Проблеми, пов'язані з асиметрією потужності регуляторів різних країн

Розвиток фінансових ринків та фінансової інфраструктури (зростання присутності рейтингових агенцій та аудиторських компаній)	Нав'язування систем регулювання, які не адекватно відображають потреби національної економіки
Розвиток системи регулювання	Відплив депозитів у країни із сильними системами гарантування вкладів
Стимуляція розвитку систем банківського нагляду в руслі останніх світових тенденцій	
Розвиток національних систем гарантування вкладів	

Аналіз переваг та недоліків наштовхує на висновок, що іноземні інвестиції необхідні Україні навіть за умов надто ризикового середовища для іноземного інвестора. Інвестування в будь-якому вигляді проводиться для отримання інвестором додаткових прибутків, тому логічним є те, що українській владі варто лише зробити сприятливі умови для ведення банківського бізнесу й інвестиції самі розпочнуть надходити в економіку. З вище перелічених переваг та недоліків неможливо сказати точно, що переважає, але ми дійшли висновку, що навіть певні недоліки можливо перетворити в переваги за умов якісного та ефективного контролю за діяльністю банків з іноземним капіталом.

Тому варто визначити основні перспективи вдосконалення залучення та регулювання діяльності банківських установ з іноземним капіталом в Україні.

3.3. Перспективи оптимізації регулювання впливу іноземного капіталу на банківську систему та її фінансову стійкість

З проведеного дослідження варто винести головне твердження, що Україні необхідні інвестиції в усі сфери економіки, а банківська система не виключення. Це поштовх до розвитку, вдосконалення та зростання конкурентоспроможності. Проте, недосконала законодавча база та некомпетентність органів нагляду та регулювання відлякують потенційних інвесторів або ж часто не розрізняють спекулятивний капітал від чистого, що потрібен країні.

Під фінансовою стійкістю банківської системи в умовах присутності іноземного капіталу варто розуміти певний стан захищеності інтересів країни у цій сфері, що забезпечує здатність банківського сектора протистояти зовнішнім дестабілізуючим факторам та уникнення кризових явищ, що забезпечується

утворенням належним нормативно-правових та організаційно-економічних умов для функціонування банків з іноземним капіталом в Україні.

Оскільки Україна стрімко наближається до країн Європи, необхідно констатувати той факт, що досвід ведення банківського бізнесу країн Європейського союзу має стати підґрунтям для вироблення своєї автентичної стратегії залучення іноземних інвестицій в банківську систему та її розвитку.

Гарним прикладом може стати досвід країни-сусідки Словаччини, що показує швидке перетворення бізнес-середовища у світі. Поштовхом стала податкова реформа, навчання висококваліфікованої робочої сили, державне стимулювання іноземних інвестицій, що дозволило привернути увагу всесвітньо відомих компаній: Lenovo, Sony, Peugeot-Citroen, Hyundai та ряд інших.

Аналогічно й Україні для того, щоб стати інвестиційно привабливою необхідно розпочинати з реформації в усіх сферах: соціальній, економічній та політичній. Збалансованість – невід’ємна складова розвитку. Тому й регулювання усіх процесів має бути узгоджене і не суперечити одне одному. Перед урядом країни постає завдання регулювання макроекономічних проблем, а саме: розвиток фінансового ринку, удосконалення податкової системи, системи захисту прав іноземного інвестора, забезпечення зайнятості населення. Необхідно звести до мінімуму тіньовий сектор економіки та відмивання грошей. Взаємоузгодженість монетарної та фіскальної політики, при ефективному антимонопольному регулюванні забезпечать основу для розвитку стійкої банківської системи, привабливої для іноземного інвестора.

Національні інтереси під час регулювання іноземного капіталу в Україні перебувають у діалектичній залежності з потребами глобалізації. Потреба держави в іноземних інвестиціях та низка загальнодержавних стратегічних задач вимагають інтенсивного залучення України до розвитку глобалізаційних процесів. Таким чином, регулювання іноземних банків в Україні обмежене рамками міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України, а також звичаєвого права [56, с.95].

Перш, ніж розробити ефективні заходи у регулюванні банків з іноземним капіталом, необхідно розглянути в чому перевага їх присутності, що вони дають банківській системі, що отримує при цьому держава, як відчуває таку присутність населення тощо.

Також варто велику увагу приділяти недолікам, що несе за собою іноземний інвестор, визначати ризики, що можуть спровокувати банки з іноземним капіталом. При цьому країні важливо оцінити, які нові можливості відкриє наявність іноземних інвестицій, чи є перспектива внести щось нове у хід банківського бізнесу. Регулюючі органи повинні прораховувати різні варіанти розвитку банківського ринку за умов зростання частки іноземного капіталу, зміни економічної ситуації світу та макроекономічних показників.

Лише за наявності ґрунтовних економічних спостережень та досліджень, можливо встановити основні межі безпечної присутності іноземного інвестора в банківському секторі України, що не становитиме загрози економічного суверенітету країни та реалізації пріоритетних цілей.

Не можливо заперечити й то й факт, що залучення іноземних інвестицій несе ряд загроз. Саме з повного аналізу ситуації на ринку банківських послуг можна зробити так званий SWOT-аналіз розвитку іноземних банків на території України (рис. 3.3).

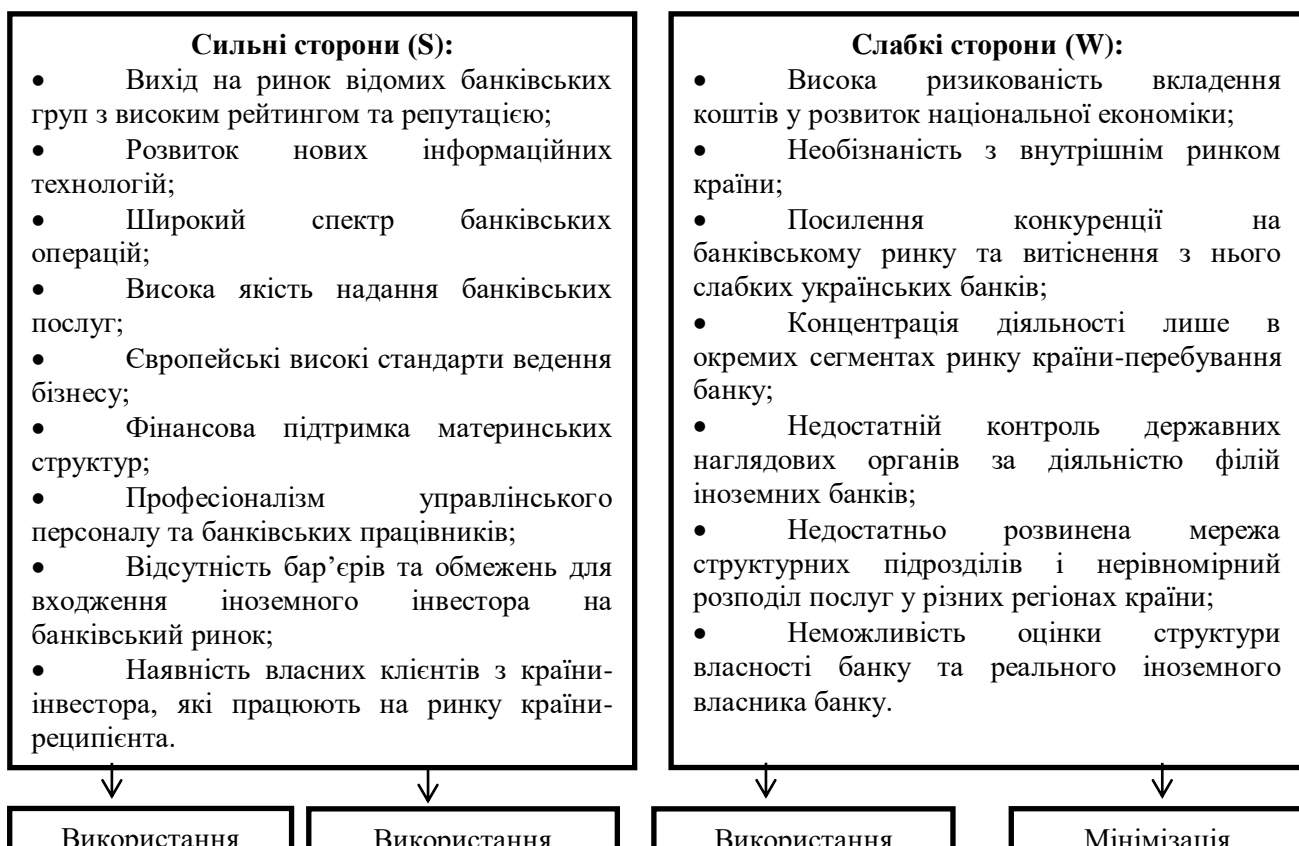

Рис. 3. 3. SWOT-аналіз присутності банків з іноземним капіталом в Україні

Українській владі необхідно розробити свою концепцію управління іноземним капіталом, що варто розпочати з визначення проблеми сьогоdnішнього державного регулювання, виявлення його слабкого місця. Необхідно удосконалювати системний підхід до регулювання. Адже недостатній рівень інституційно-правової складової державного контролю проявляється у відсутності чіткої регламентації механізму розвитку іноземних банків в Україні. При цьому, основною метою органів нагляду та контролю має бути формування та запровадження дієвої системи регулювання іноземних банків для досягнення фінансової стійкості навіть за їх високої концентрації.

Тому перед державно постають наступні цілі:

- 1) забезпечення чистої конкуренції між вітчизняними та іноземними банками;
- 2) сформувати ефективний нагляд за діяльністю іноземних банків з боку Національного банку України;
- 3) вдосконалення податкової політики країни;
- 4) створення системи фінансово-економічної безпеки країни в умовах присутності банків з іноземним капіталом;
- 5) максимальне сприяння міжнародному співробітництву та інтеграції України у світове економічне середовище.

Дані перетворення повинні відбуватися згідно принципів: прозорості, законності, оперативності, оптимальності, неупередженості регулювальних органів, відповідальності органів, що їх проводять, захисту економічних інтересів тощо.

І в кінцевому результаті очікується удосконалення законодавства та наближення до вимог ЄС, зниження проявів монополізму іноземних банків, підвищення конкурентоздатності банківської системи України, покращення інвестиційної привабливості країни, сприяння фінансовій безпеці держави.

Виникає необхідність у встановлення транскордонного нагляду за рухом капіталів, що дозволить адекватно оцінити ризики іноземних банків. В перспективі це давало б змогу:

1. отримувати необхідну інформацію про інвесторів-нерезидентів від органів контролю країни знаходження капіталу;
2. оцінювати вплив кожного з учасників іноземного банку на стабільність його функціонування;
3. вимагати від материнського банку інформацію щодо додержання її дочірніми структурами, що функціонують в Україні, стандартів ризик-менеджменту, внутрішнього контролю та корпоративного управління;
4. у разі порушення іноземними банками певних норм, стандартів чи законодавства, застосовувати до материнських структур відповідних заходів.

Важливим кроком до вдосконалення системи регулювання банків з іноземним капіталом є підвищення прозорості через підвищення вимог до публічної інформації, фінансової звітності банку тощо. Це дасть змогу вчасно приймати необхідні міри, щоб негативний вплив іноземного банку не поширився на банківську систему загалом. З однієї сторони це дасть змогу контролюючому органу отримувати необхідну інформацію, а з іншої – підвищити довіру населення до даного банку, а отже й залучати нових клієнтів.

Створення сприятливого інституційного середовища розвитку банківської системи з наявністю банків з іноземним капіталом дозволить найкращим чином використати усі можливості підвищення національної безпеки у фінансовому секторі, що стосуються іноземного капіталу в українській банківській системі:

- ✓ запозичення передових стандартів ведення банківського бізнесу;
- ✓ розширення асортименту банківських послуг та підвищення їх якості;
- ✓ створення прозорої конкуренції на ринку банківських послуг;
- ✓ підвищення кредитного рейтингу держави.

Як показує проведене дослідження, банківська система України потребує зовнішніх інвестицій. Тому сьогодні особливе значення мають правила припливу іноземного капіталу в нашу країну, котрі мають стати частиною макропруденційної системи банківського нагляду. Вони мають передбачати певні вимоги, що стосуються країни-донора капіталу, надійності інвестора, ціль входження останнього на вітчизняний ринок, щоб уникнути спекулятивної діяльності.

Тому законодавча гілка влади України має розробити стратегічний план розвитку банківської системи, при якому необхідно:

1. ввести жорсткий контроль за виконанням банками нормативів встановлених НБУ;
2. ввести додаткові нормативи визначення ліквідності банків;
3. проводити ефективну реструктуризацію банківської системи, що дозволить зберегти клієнтів слабких банків, об'єднавши його з іншим;
4. пришвидшити повне запровадження нормативів Базеля-III.

Важливою умовою стійкості банківської системи є підвищення вимог до мінімального розміру регулятивного капіталу банків. Сьогодні він встановлений на рівні 120 млн. грн.. Проте, НБУ планується збільшувати даний показник з липня 2018 року до 200 млн. грн., 2019 року – 250 млн. грн., 2020 року – 300 млн. грн., а у липні 2024 року він має становити не менше ніж 500 млн. грн.. Чи виконають банки встановлені вимоги залежить і від загальної економічної та політичної ситуації в країні.

Отже Україні для перспективного розвитку банківської системи необхідно вести злагоджену макропруденційну політику.

Слід відмітити, що макропруденційна політика – це комплекс превентивних заходів, націлених на мінімізацію ризику системної фінансової кризи, тобто ризику виникнення ситуації, у якій значна частина фінансового ринку визначається як неплатоспроможна або неліквідна, у результаті чого учасники ринку не можуть продовжувати діяти без підтримки грошової влади та органів нагляду [31].

В умовах фінансової та політичної кризи органи регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні показали свою інституційну та функціональну неготовність до дій у кризових ситуаціях. Законодавством України й досі не встановлені чіткі міри заходів, що можуть застосовуватись до власників банків. Причиною таких недоліків є висока інституційна залежність органів регулювання та нагляду від інших регулюючих органів держави.

На сьогодні в країні відсутня чітко визначена стратегія реорганізації системи контролю у фінансовому секторі, зокрема: відсутні конкретні цілі, ресурсне забезпечення – матеріальне, фінансове, кадрове. А як показав досвід кризи у банківській системі 2014-2016 рр., без врахування системних ризиків, регулювання окремих учасників банківського ринку є неефективним. Тому варто приділити особливу увагу розробці та удосконаленню аналізу стійкості банків на державному рівні, підвищення якості оцінки взаємного впливу мікро- та макроекономічних чинників на діяльність банків, з метою сприяння зростання та розвитку кожної фінансової установи, а також банківської системи загалом.

Стратегія розвитку банківської системи має розроблятися на основі різних варіантів подій у країні та можливих їх наслідках і здійснюватись у три етапи.

Перший етап має включати розробку та затвердження основних напрямів загальної державної фінансової та банківської політики.

Другий – розрахунок та затвердження основних показників функціонування банківської системи. Це граничні норми, вихід за межі яких свідчить про невідповідність банківської установи нормам соціально-економічного розвитку.

На третьому етапі проводиться розробка та затвердження довгострокової стратегії, що виходить із розрахунку основних показників та параметрів в перспективі.

Загалом у світі актуальними залишаються два методи збереження фінансової безпеки банківського сектора за умов присутності іноземного капіталу. Перший базується на створенні законодавчих обмежень щодо діяльності іноземних банків та збільшення іноземних інвестицій. Другий передбачає гармонійну взаємодію іноземних та вітчизняних банків за рахунок поділу сегментів ринку.

Україні більш доцільно застосовувати другий метод, адже за умов інтеграції, обмеження входу іноземного капіталу є неприпустимим. Тому уряду країни варто об'єднати свою антикризову політику з діями Національного банку України з метою створити конкурентоспроможний банківський сектор.

Вагоме значення має процес оздоровлення банківського сектору, що варто проводити з обмеженням участі держави у капіталізації іноземних банків, материнські структури яких зможуть самостійно підтримувати дочірні установи.

Владі України необхідно також враховувати інтереси банків з іноземним капіталом при розробці певних законів чи нормативів. Адже обмеження в галузі валютного кредитування сприяють зменшенню присутності іноземних банків на території України, адже такі норми не відповідають європейським.

Тому за основні напрями створення потужної та конкурентоспроможної банківської системи в Україні варто обрати:

1. рекапіталізацію банків;

2. підвищити роль державних банків, регіональних банків, а також підвищити спеціалізацію певних банків;

3. стимулювання банків до високого рівня ефективності роботи, тобто перехід від стимулу розширення частки ринку до максимальної якості доходів та ефективності витрат.

Для реалізації даних напрямів необхідно виконати ряд завдань:

1. Щодо застосування антикризових методів:

- ✓ реструктуризувати проблемні банки;
- ✓ встановити жорсткі рамки процедури банкрутства банку та підвищити його прозорість;

- ✓ вдосконалити норми нагляду за позабалансовою діяльністю банку;

✓ розвивати усі сегменти фінансового ринку для збільшення можливостей інвестувати в фінансові інструменти банківської системи коштів бюджетних фондів;

2. Конкурентного середовища в банківській системі:

- ✓ Вдосконалення норм регулювання діяльності філій іноземних банків;

✓ Обмеження впливу іноземного інвестора на стратегічно важливі сектори економіки країни;

✓ Стимулювання пропозиції ресурсів на сегментах банківського ринку, де присутність іноземних банків найбільша.

В перспективі можливе вироблення в Україні ефективних заходів регулювання залучення іноземного капіталу в Україну. Це питання зберігає особливу актуальність в період економічної нестабільності, а відтак, й інвестиційної непривабливості банківської системи країни та економіки в цілому.

Основна відповідальність за розробку стратегії лягає на законодавчі та контролюючі органи. У нас є великий потенціал та доступ до інформації про досвід інших країн. При раціональному розподілі інструментів управління та ефективних обмеженнях країна зможе залучати іноземні банки при збереженні фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1) За умов функціонування іноземного капіталу на території країни виникає необхідність в його числовому вимірі та встановлення оцінки фінансової безпеки країни, при цьому використовують граничні показники різного характеру.

2) Присутність іноземного капіталу є необхідною умовою розвитку економіки будь-якої країни, проте, його збільшення можливо до того рівня, при якому він не несе загрози фінансовій безпеці країни та можливий контроль над ним. Країни, де встановлений тотальний контроль над усіма секторами економіки взагалі обмежують вхід іноземного капіталу на свою територію це не є правопорушенням.

3) Регулювання діяльності банківського сектору з присутністю іноземного капіталу у різних країн здійснюється відповідно до діючих норм законодавства та стратегії розвитку країни.

4) Наявність іноземного капіталу в країні має ряд позитивних та негативних наслідків. До числа перших необхідно віднести можливість запровадження передових інновацій світу, покращення якості послуг банків та збільшення їх різноманітності за рахунок конкуренції між вітчизняними та іноземними банківськими установами, проте при цьому можуть проявлятися й негативні наслідки: надмірний вплив іноземних інвесторів на хід розвитку окремих секторів економіки, у разі банкрутства материнського банку, дочірня установа переносить ризик у країну, де функціонує.

5) Особливу увагу варто приділити функціонуванню банків з російським капіталом, які можуть брати участь у фінансуванні злочинних дій проти України.

6) Проведений аналіз фінансової стійкості банківської системи України засвідчив необхідність розробки ефективних управлінських рішень з метою зниження рівня ризику, що може бути спровокований іноземним капіталом. Основна роль у цьому процесі покладається на органи законодавчої та виконавчої влади, а також НБУ.

7) Для зміцнення безпеки держави у фінансовій сфері важливо створити сприятливе інституційне середовище розвитку банківської системи з присутністю іноземних банків.

8) Для підвищення інвестиційної привабливості Україні необхідно розвивати прозору конкуренцію на ринку банківських послуг, запроваджувати передові стандарти менеджменту, підвищувати кредитний рейтинг країни, викорінити корупцію та подвійне трактування деяких законодавчих актів.

ВИСНОВКИ

Дослідження впливу іноземного капіталу на фінансову безпеку банківської системи України в умовах економічного спаду та політичних негараздів дало змогу зробити наступні висновки:

1. Під фінансовою безпекою банку слід розуміти такий його стан захищеності фінансових інтересів, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує. Головна мета діяльності банківської системи полягає у досягненні стійкого і максимально ефективного функціонування на даний момент часу та з урахуванням перспективної динаміки розвитку.

Фінансова безпека банку виражається не стільки кількісними показниками, як набором якісних, що свідчать про довіру населення до банку, його ділову репутацію та здатність вдосконалюватись.

2. На стійкість банківської системи справляють вплив низка внутрішніх та зовнішніх чинників, якщо внутрішні можливо скоригувати, то до впливу зовнішніх необхідно звикати та пристосовуватись. До таких чинників варто віднести й іноземних інвесторів та іноземний капітал та ризиком, що їх супроводжує.

3. Під поняттям «іноземний капітал» варто розуміти матеріальні цінності, що вкладаються нерезидентами в країну, відмінну від країни їх проживання та реєстрації, з метою отримання додаткового прибутку, розробки нових продуктів, освоєння нових меж та методів ведення бізнесу, а в кінцевому результаті, покращення соціального добробуту населення країни-реципієнта.

4. На сьогодні Україна потребує залучення іноземних інвестицій в банківську сферу для пришвидшення її інтеграції в світове економічне середовище, отримання досвіду у сфері ведення банківського бізнесу та впровадження інновацій. Особливо ця тема стала актуальною в період політичної нестабільності, що провокує масовий відтік капіталу за кордон або ж спекуляцій із ним.

5. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що банки з іноземним капіталом виявились стійкішими у період кризи, адже їх показники діяльності практично не змінились завдяки триманню капіталу від материнських структур. Саме це допомогло банківській системі України встояти у час масової ліквідації банків та економічної кризи.

6. За результатами перших п'яти місяців 2017 року за обсягами активів лідерами у 2017 році стали державний банк України Приватбанк, другим став австрійський АТ «Райффайзен Банк Аваль», третім – ПАТ «Альфа-Банк», материнський банк якого знаходиться на Кіпрі. Що свідчить про те, що населення України та фізичні особи надають перевагу все ж таки або державному банку, або банкам з іноземним капіталом.

7. Діяльність банків з іноземним капіталом має ряд переваг та недоліків для збереження фінансової стійкості банківської системи України. До ряду перших належить швидке впровадження інновацій, розробка більш дешевих та доступних кожному продуктів, покращення умов праці співробітників банків, введення нових методів ведення банківського бізнесу, створення конкурентного середовища для вітчизняних банків, що спонукає їх до ефективнішої праці та вдосконалення, пришвидшення процесу інтеграції України у світовий економічний простір та встановлення додаткових бізнес-зв'язків. До недоліків варто віднести надмірний вплив іноземних банків на збереження економічного суверенітету України, підвищення рівня доларизації, що обмежує можливості НБУ проводити грошово-кредитну політику згідно пріоритетних державних цілей. Зростає чутливість вітчизняних банків до світових фінансових криз, наслідки яких можуть переносити іноземні банки із країн, де функціонують їх материнські структури. Частішають випадки, коли іноземні банки кредитують лише високоприбуткові галузі економіки, нехтуючи співпрацею із підприємствами, що стратегічно важливі для України, проте їх дохідність значно нижча, а також банки з іноземним капіталом можуть створюватись лише для короткострокової цілі співпраці та фінансування підприємства, що створювалась інвестором тієї ж країни, де знаходиться материнська структура банку. Така діяльність не покращує соціального добробуту населення країни та провокує дисбаланси у економіці.

8. На банківський ринок України мають допускатись лише перевірені інвестори-нерезиденти, що мають хорошу ділову репутацію, тривалий стаж роботи у сфері банківського бізнесу, а також необхідно досліджувати економічний стан та стабільність країни, з якої планується проводити інвестиційну діяльність. При ефективній перевірці буде можливість допускати до банківської системи України лише добросовісного інвестора, що матиме довгострокові цілі ведення бізнесу в країні. Також владі необхідно звернути увагу на те, що досвід країн свідчить про те, що максимально безпечний рівень частки іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу має

становити не більше 30 %. В Україні цей показник давно перетнув межу, що несе загрозу фінансовій безпеці банківської системи.

9. Незважаючи на перманентне вдосконалення нормативно-правової бази регулювання діяльності банківської системи України в умовах високої концентрації іноземного капіталу, основними її недоліками залишаються застарілість банківського законодавства, лобіювання інтересів політичних осіб, над інтересами суспільства, не повна відповідність законодавчих норм законодавству Європейського Союзу, немає чітких норм відповідальності власників банків тощо.

10. Проаналізувавши досвід інших країн щодо регулювання входження іноземних банків у їх банківську систему варто зазначити, що Україні необхідно практикувати обмеження впливу окремих представників органів влади на рішення та діяльність НБУ, наприклад, Центральні банки Німеччини, Канади, Швейцарії не залежать від виконавчої влади, що передбачено та затверджено законодавством країн. Таким чином, виключається покриття дефіциту державного бюджету за рахунок ресурсів Центрального банку, приховування окремих операцій, різка зміна стратегії залежно від цілей посадовців тощо.

11. Після проведеного дослідження ми дійшли висновку, що Україна потребує контрольованого припливу іноземних інвестицій навіть у пору затяжної економічної кризи, що розпочалась ще у 2014 році і триває до сьогодні на тлі політичної та соціальної кризи, що виникли через агресію Російської Федерації. Тому сьогодні варто обмежити надходження капіталу саме із цієї країни, адже він може застосовуватись з метою фінансування злочинної діяльності, при чому діяльність російських банків викликає супротив серед населення, що суперечить головному мотиву залучення іноземного капіталу в країні.

12. На сьогоднішній день майже повністю відсутня система врахування ризику при оцінці фінансової стійкості, що особливо проявилось при кризових умовах, як наслідок ліквідовано більше половини банків за 2014-2016 рр. Це справило негативний ефект як на економіку країни, так і на довіру населення до

банківських установ, що є одним із найважливіших факторів для нормального розвитку та функціонування банківської системи.

13. Для створення сприятливих умов функціонування банківської системи за присутності іноземних банків та для стимуляції входження іноземних інвестицій в Україну, регулюючим органам необхідно вдосконалювати законодавчу базу у сфері іноземного інвестування, простити механізм входження інвестицій, звести до 0 корупцію та тіньовий сектор економіки. Але головним на сьогодні залишається питання завершення війни на сході України та підвищення добробуту населення. При стабілізації макроекономічного клімату, іноземні інвестори будуть зацікавлені у розміщенні своїх коштів в Україні, адже це одна з країн, де є можливість освоювати нові галузі, розвивати ринки, впроваджувати інновації тощо.

14. Якщо говорити безпосередньо про банківську систему, то необхідно вирішити наступні питання: ввести жорсткий контроль за виконанням банками нормативів встановлених НБУ, розробити додаткові нормативи визначення ліквідності банків, проводити ефективну реструктуризацію банківської системи, об'єднуючи капітали менш стійких банків для збереження їх активів, що дозволить зберегти клієнтів слабких банків, пришвидшити повне запровадження нормативів Базеля-III.

15. Варто мінімізувати вплив органів виконавчої влади на рішення та діяльність НБУ, що дозволить проводити незалежну та ефективну грошово-кредитну політику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аржевітін С. М. Системна банківська криза в Україні: особливості, причини та шляхи подолання [Текст] / С. М. Аржевітін // Інвестиції : практика та досвід . – 2016. - № 8. – С. 16-18.
2. Банківська система України : становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів : монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : Астон, 2012. – 358 с.

3. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України [Текст] / О. І. Барановський // Вісник НБУ. – 2014. - № 6. – С. 20-27.
4. Бездітко Ю. М. Вплив банків з іноземним капіталом на показники діяльності банківської системи України [Текст] / Ю.М. Бездітко // Гроші, фінанси та кредит. – 2017. - №4. – С. 115-119.
5. Белінська Г.В. Актуальні проблеми банківської системи України: причини виникнення та шляхи розв’язання [Текст] / Г. В. Белінська // Финансы, учет, банки. – 2016. - №1 (21). – С. 34-42.
6. Білецька Н. В. Системна банківська криза України 2014-2015 рр.: причинно-наслідковий зв’язок [Текст] / Н. В. Білецька, Р. І. Лопатюк, В. В. Серветник-Царій // Фінанси та банківська справа. – 2016. - №1. – С. 235-241.
7. Варналій З. С. Сучасні тенденції структурних складових фінансової безпеки України в умовах глобальних перетворень [Текст] / З. С. Варналій, С. В. Онищенко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2016. – Випуск 35. Частина I. – С. 75-80.
8. Васильчишин О. Б. Вплив банків з іноземним капіталом на фінансову безпеку банківської системи України [Текст] / О. Б. Васильчишин // Наука молода. – 2016. – №24. – С.29-40.
9. Васюренко О. В. Банківські операції [Текст] / О. В. Васюренко . – Навч. посіб. – 5-те вид. К. : Знання, 2006. – 311 с.
10. Венгрияк К. Реєстрація банків з іноземним капіталом (ч.1) [Електронний ресурс] / К. Венгрияк // - Режим доступу : <http://gestors.ua/publications/116-registr-bankov-4>.
11. Владичин У. В. Ефективність діяльності банків з іноземним капіталом в Україні [Текст] / У. В. Владичин // Вісник Запорізького національного університету : Збірник наукових праць. Економічні науки. - 2012. - № 3 (15). – С. 176–181.
12. Волк О. М., Червяцова О. В. Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України [Текст] / О. М. Волк, О. В. Червяцова // Вісник СумДУ. Серія “Економіка”. – 2013. - № 3. - С. 20-28

13. Вовчак О. Д. Оцінка сучасного стану розвитку банків іноземних банківських груп в Україні [Текст] / О. Д. Вовчак, Г. В. Миськів // Економічні науки . – 2016. - № 8/1 (25). – С. 37-43.

14. Галайко Н. Р. Присутність іноземного та російського капіталу в банківській системі України [Електронний ресурс] / Н. Р. Галайко // Ефективна економіка. – 2015. - № 4. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3956>.

15. Ганусик Ю. Б. Доларизація економіки України та її вплив на інфляційні процеси [Текст] / Ю. Б. Ганусик // Вісник АМСУ. Серія : “Економіка”. – 2014. - № 1(51). – С. 29-39.

16. Гаркавенко В. І. Іноземний капітал у діяльності банківського сектора України: досвід минулого, уроки на майбутнє [Текст] / В. І. Гаркавенко ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозування. – К. : Вид-во Ін-ту екон. та прогнозування, 2011. – 108 с.

17. Гірченко Т. Д. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні [Текст] / Т. Д. Гірченко, О. О. Стороженко, О. П. Шейко // Гроші, фінанси і кредит. – 2017. - № 16. – С. 670-675.

18. Гірченко Т. Д. Іноземний капітал у банківському секторі України: вплив, наслідки та перспективи [Текст] / Т. Д. Гірченко, О. І. Сердюкова // EUROPEAN COOPERATION. – 2016. - №5 (12). – С. 45-61.

19. Грошово-кредитне регулювання у механізмі забезпечення макроекономічної стабілізації і ефективності функціонування банківської системи України: монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 530 с.

20. Дзюблюк О. В. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. [Електронний ресурс] / О. В. Дзюблюк, О. Владимир // Вісник НБУ, 2014. Режим доступу : www.irbis-nbu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

21. Дзюблюк, О.В. Банківська криза в Україні та перспективи відновлення ефективного функціонування вітчизняної банківської системи / О.В. Дзюблюк,

В.Я. Рудан // Криза банківської системи: причини і шлях виходу // Матеріали науково-практичної конференції, м. Київ, 10 червня 2015 року / Асоціація українських банків ; Університет банківської справи НБУ (м. Київ) ; відп. ред. С. М. Аржевітін. – К. : УБС НБУ, 2015. – с.55-59.

22. Дзюблюк, О. В. Управління ліквідністю банківської системи України : монографія / О. В. Дзюблюк, В. Я. Рудан. - Тернопіль : Вектор, 2016. - 290 с.

23. Дзюблюк, О. Розвиток банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу / Олександр Дзюблюк, Любов Прийдун // Світ фінансів. – 2008. – № 2. – С. 8-20.

24. Євенко Т. І. Банкрутство комерційних банків: причини виникнення та шляхи запобігання [Текст] / Т. І. Євенко // Інноваційний вісник. – 2013. – № 6 (44). – С. 272-275.

25. Євенко Т. І. Методологічні аспекти прогнозування ймовірності банкрутства банківських установ [Текст] / Т. І. Євенко // Актуальні проблеми розвитку регіону. – 2014 р. – № 9. – С. 117-121.

26. Євтух Л. Б. Світовий досвід забезпечення стабільності банківської системи [Текст] / Л. Б. Євтух, І. М. Швед // Вісник університету банківської справи. – 2016. - №1-2 (25-26). – С. 18-23.

27. Зверяков М.І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник [Текст] / М. І. Зверяков, В.В. Коваленко, О.С. Сергєєва. – Одеса : Видавництво «Атлант», 2014. – 485 с.

28. Івасів І. Б. Вплив іноземних банків на банківську систему України [Текст] / І. Б. Івасів, Р. В. Корнилюк // Вісник НБУ. – 2011. – № 10. – С. 84-91.

29. Карчева Г. Т. Основні проблеми розвитку банківської системи України в посткризовий період та шляхи їх вирішення [Текст]/ Г. Т. Карчева // Вісник НБУ. — 2010. — №8. — С. 26–31.

30. Квактун О. О., Лю Цянь Проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій у банківську систему України [Текст] / О. О. Квактун, Лю Цянь // Економічний простір. – 2013. – №75. - С.20-28.

31. Коваленко В.В. Концептуальні засади макропруденційного нагляду та регулювання банківської діяльності [Електронний ресурс] / В.В. Коваленко, Б.А. Дадашев // Ефективна економіка. – 2012. - №4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1074>.
32. Коваленко В.В. Методичні підходи до визначення рівня фінансової стійкості банківської системи [Текст] / В.В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №7 (120). - С. 232-241.
33. Коваль Л. Якість життя в Україні : оцінки експертів [Електронний ресурс] / Л. Коваль // Урядовий кур'єр. – 2017. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yakist-zhittya-v-ukrayini-ocinki-ekspertiv/>.
34. Ковач М. Й. Вплив іноземного капіталу на фінансову стійкість банківської системи України [Текст] / М.Й. Ковач, М.П. Лазур // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.3. – С.242-248.
35. Козьменко С.М. Маркетинг банківських інновацій [Текст] / С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва, С.Л. Леонов // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №1. – С. 13–28.
36. Корнилюк Р. В. Економіка санкцій. Що буде з російськими банками в Україні [Електронний ресурс] / Р. В. Корнилюк // Економічна правда. – 2017. - Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/03/17/622753/>.
37. Корнилюк Р.В. Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання: монографія [Текст] / Р. В. Корнилюк, І. Б. Івасів, О. М. Диба // К.: КНЕУ, 2012. — С. 35—37.
38. Корнилюк Р. В. Українські санкції проти російських банків : чого чекати клієнтам? [Електронний ресурс] / Р. В. Корнилюк // Слово і діло. – 2017. - Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2017/03/21/pogljad/ekonomika/ukrayinski-sankcziyi-proty-rosijskix-bankiv-choho-chekaty-kliiyentam>
39. Костогриз В. Г. Інновації банків з іноземним капіталом у банківській системі України [Текст] / В. Г. Костогриз // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2016. - Вип. 16(2). - С. 108-111.

40. Костогриз В.Г. Іноземний капітал в банківській системі України: сучасна проблематика [Текст] / В.Г. Костогриз, Ю.В. Беззубенко // Фінансовий простір. – 2012. - № 2. – С. 85-92.
41. Костюк О. Іноземний капітал у банківському секторі України в контексті трансформації моделі бізнесу європейських банків [Текст] / О. Костюк // Вісник НБУ. – 2014. - №6. – С. 28-35.
42. Линенко А. В., Ренгевич Ю. Ю. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України [Текст] / А. В. Линенко, Ю. Ю. Ренгевич // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. - №1.- С. 235-240.
43. Лісна Р. П. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи [Текст] /Р. П. Лісна, А. С. Новікова // Молодий вчений. – 2015. - №1 (16). – С.122-126.
44. Майба В.В. Оцінювання факторів фінансової стійкості комерційних банків [Текст] / В. В. Майба // Зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ Київ. нац. екон. ун-тім. В. Гетьмана; відп. ред. В. К. Галіцин. – 2011. – № 83. – С. 49–65.
45. Макєєва І. В. Сутнісна Характеристика поняття «фінансова стійкість» та її основні параметри / І. В. Макєєва [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Economics/7_makeeva.doc.htm.
46. Макуха С. М. Інноваційність іноземних інвестицій – чинник модернізації перехідної економіки [Текст] / С. М. Макуха // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. - 2011. - № 2 (5). — С. 30–40.
47. Марич М. Г. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку [Текст] / М. Г. Марич, А. В. Марич // Гроші, фінанси і кредит. – 2017. - №17. – С. 698-703.
48. Материнська О. А. Аналітична оцінка банкрутства комерційних банків України [Текст] / О. А. Материнська, О. В. Платковська // Молодий вчений. – 2016. - № 4 (31). – С. 134-137.

49. Міщенко В. І. Вплив банківської кризи на зміну умов банківського кредитування [Текст] / В. І. Міщенко // Банківська справа. Фінансовий простір. – 2015. – № 3 (19). – С. 63–69.
50. Мстоян К. В. Банкрутство банку : економічна сутність, види та причини [Текст] / К. В. Мстоян // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – № 6. – С. 66-73.
51. Назимко К. С. Рейтинг інвестиційної привабливості: Україна котиться вниз [Електронний ресурс] / К. С. Назимко // Forbs. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1421796-rejting-investicijnoyi-privablivosti-ukrayina-kotitsya-vniz>.
52. Національний банк розширив критерії визначення банків, що належать до іноземних банківських груп [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=25673128.
53. Нежурін М. Ю. Вплив іноземного капіталу на ефективне функціонування банківської системи України [Текст] / М. Ю. Нежурін, В. Ю. Подчесова // Молодий вчений. – 2013. – №2. – С. 117–123.
54. Огерчук М.О. Вплив іноземного капіталу на процеси трансформації банківської системи України [Текст] / О.М. Огерчук // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. –2012. – № 2 (14). – С. 180-183.
55. Олійник А. В. Економічна сутність та чинники банкрутства комерційних банків [Текст] / А. В. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 3. – С. 93-98.
56. Осадчий Є. С. Банки з іноземним капіталом на ринку України : проблеми та перспективи розвитку [Текст] / Є. С. Осадчий // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. - №33. – С. 94-102.
57. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
58. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>.

59. Пасічник І. В. Проблеми та перспективи входження іноземного капіталу в банківський сектор України [Текст]/ І. В. Пасічник, З. М. Карасьова, Ю. І. Гулевата// Молодий вчений. – 2015. - №1(16). – С.34-37.
60. Патріцька Л. Рішучі реформи – головна передумова інтеграції України в європейський і світовий фінансовий простір [Текст] / Л. Патріцька // Вісник Національного банку України. – 2014. - № 7. – С. 51-56.
61. Пилипенко Л. Н. Иностранное инвестирование в банковской системе Украины: влияние на уровень финансовой безопасности государства [Текст] / Л. Н. Пилипенко // Высшая школа Казахстана. – Алматы. – 2014. - № 4. – С.14-20.
62. Пільгуй С. С. Вплив кризових явищ на фінансову стійкість банківської системи України [Текст] / С. С. Пільгуй // Економічний вісник. – 2016. - №1. – С. 47-53.
63. Присяжник Ю. Ю. Злиття та поглинання комерційних банків : механізми реалізації і принципи застосування [Текст] / Ю. Ю. Присяжник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 206-214.
64. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України, прийнятий Верховною Радою України 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
65. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування [Електронний ресурс] : закон України від 27 квіт. 2010 р. № 2155-VI– Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2155-17>.
66. Реорганізація та ліквідація // Офіційний сайт НБУ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75535#201.
67. Рудан, В. Я. Удосконалення валютного регулювання та контролю в частині реалізації стратегії розвитку банківської системи України / Віталій Ярославович Рудан // Наука молода : зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – № 24. – С. 102-110.

68. Руденко З. М. Фінансова криза в Україні 2014–2015 років : причини та інструменти регулювання [Текст] / З. М. Руденко // науковий вісник національного лісотехнічного університету України. Серія «економічні проблеми макроекономічного та регіонального рівнів». – 2015. – вип. 25.7. – С. 216–221.
69. Русіна Ю. О. Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку [Текст] / О. Ю. Русіна, А. Г. Легейда // Економічні науки. – 2015. - №2. – С.87-90.
70. Савлук М.І. Банківські операції [Текст] / За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2014. – С. 476.
71. Сіверська Л. Б. Функціонування іноземного капіталу в банківській системі України [Текст] / Л. Б. Сіверська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.10. – С. 241-246.
72. Стельмах В.С. Енциклопедія банківської справи України [Текст] / В.С. Стельмах. – Київ : Молодь, "Ін Юре". – 2001. – 680 с.
73. Стубайло Т. С. Інтеграція іноземного банківського капіталу в країни центральної та східної Європи [Текст] / Т. С. Стубайло // Економіка -2011. - №2(109). – С. 66-70.
74. Суторміна К. М. Ефективність діяльності банків з іноземним капіталом у банківській системі України [Текст] / К. М. Суторміна, М. П. Репецька // Агросвіт. – 2017. - №8. – С. 65-70.
75. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності : монографія / О. В. Дзюблюк, М. Д. Алексеєнко, В. В. Корнеєв [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблюка. - Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. - 298 с.
76. Український банківський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://banker.ua/officialrating/>
77. Філонова І. Б. Вплив іноземного капіталу на фінансову безпеку України [Текст] / І. Б. Філонова // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2011. - № 2 (11). – С. 178-183.

78. Фурсова В. Рейтингова система оцінки фінансової стабільності банків з іноземним капіталом як інструмент підвищення надійності банківської системи [Текст] / В. Фурсова, О. Каширіна. // Вісник НБУ. – 2011. - №9. – С. 33-41.
79. Холодна Ю. Є. Банківська система : навчальний посібник [Текст] / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316 с.
80. Чуб О. О. Банки в глобальній економіці : монографія [Текст] / О. О. Чуб. – К. : КНЕУ, 2009. – 340 с.
81. Чурило П. Б. Наслідки процесів злиття і поглинання в банківській системі України [Текст] / П. Б. Чурило // Загальні питання економіки. – 2009. - №21. – С. 44-47.
82. Шемаєв В. В. Оцінка фінансової ефективності інвестиційних проектів, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями [Текст] / В. В. Шемаєв, О. О. Ромодан // Фінанси України. – 2014. - №5. – С. 96-105.
83. Шумило І. Теоретичні і практичні аспекти аналізу стану фінансової системи економіки [Текст] / І. Шумило, В. Міщенко, Р. Лисенко // Вісник Національного банку України. – 2006. - №3. – С. 6-11.
84. Banks Operating in Canada. 14 July 2015 [Electronic resource] // Canadian Bankers Association. – Retrieved from : <http://www.cba.ca/en/component/content/category/61-banks-operating-in-canada>].
85. Timosh I.M. Organizacijno-metodichnij mehanizm zapobigannja bankrutstva komercijnogo banku [Text] / I. M. Timosh // Aktual'ni problemi finansovoi stijkosti ekonomiki komercijnogo banku. — 2010. — № 6. — S. 23–25.

Додаток А

Основні показники банківського сектору України за 2014-I-й квартал 2017 року (млрд. грн.)

	2014	2015	2016	2017
Кількість банків	145	117	96	92

<i>у т. ч. зі 100 % іноземним капіталом</i>	19	17	17	17
Загальні активи	1 477	1 571	1 737	1 739
<i>у т. ч. в іноземній валюті</i>	667	197	788	757
Чисті активи	1 290	1 254	1 256	1 266
<i>у т. ч. в іноземній валюті</i>	565	582	519	497
Валові кредити суб'єктам господарювання	820	831	847	829
<i>у т. ч. в іноземній валюті</i>	400	492	437	421
Чисті кредити суб'єктам господарювання	710	614	477	452
Валові кредити фізичним особам	208	176	157	155
<i>у т. ч. в іноземній валюті</i>	101	97	83	77
Чисті кредити фізичним особам	144	96	76	78
Кошти суб'єктів господарювання	283	349	413	412
<i>у т. ч. в іноземній валюті</i>	114	141	177	175
Кошти фізичних осіб	403	402	437	434
<i>у т. ч. в іноземній валюті</i>	214	215	239	231
Чистий прибуток/збиток	-33,1	-66,6	-159,4	5,1